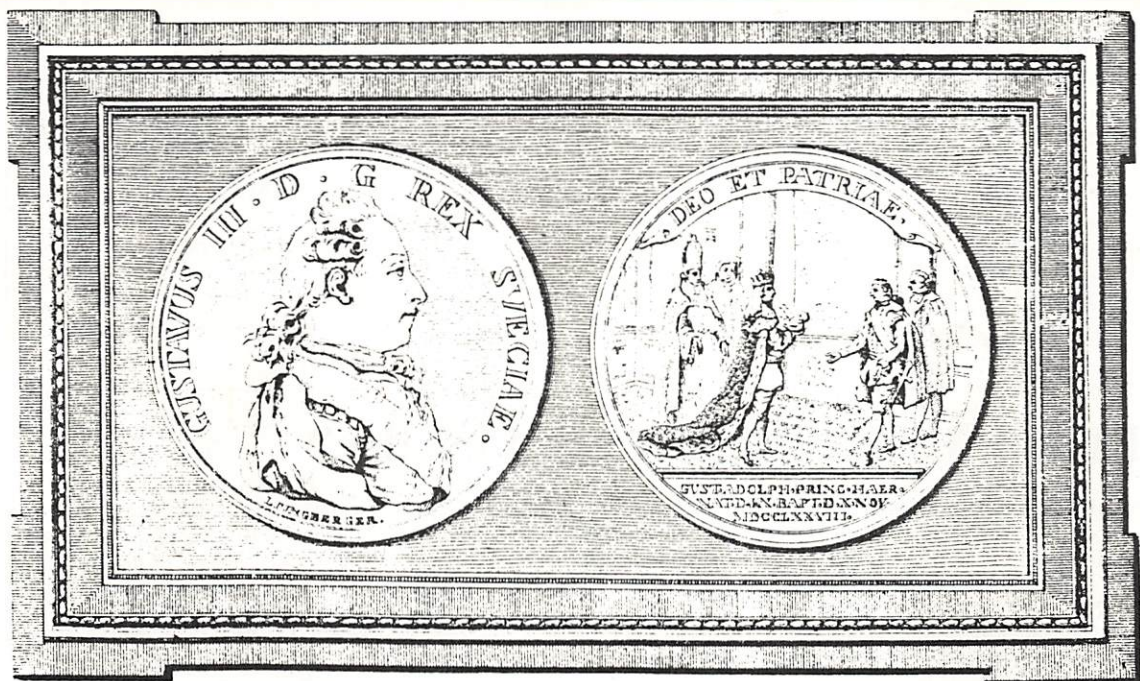

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

DECEMBER 9/10 · 89

Kronprinsen Gustav Adolfs dop i slottskapellet den 10 nov 1778. Medaljen (G III, Hd 49) är utförd av Gustaf Liungberger. Gravyr av Grandel. Jfr notis s. 246.

Gåvor till Kungliga Myntkabinettet 1987 (2) sid 220

Silverskatten i "Räntmästarhuset" sid 224

Fotografiska myntillustrationens ålder sid 226

Medalj över Gustaf Dalén sid 228

Nyförvärv till Kungl. Myntkabinettet sid 231

VI KÖPER & SÄLJER
svenska & utländska
mynt, medaljer & sedlar
GULDMYNTHANDEL

Illustrerade prislister utges
4-6 gånger/år. Provexemplar
mot 10:- i frimärken

Besök oss på
GREVTUREGATAN 15
eller skriv
Box 7317, 103 90 Stockholm
eller ring
08 - 661 23 80, 661 35 80

Wallin's

INGEMAR WALLIN MYNTHANDEL AB

ULF NORDLINDS
MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Kungl. Myntkabinettet i nya lokaler?

Nej, inte riktigt än, men mellan 6 december och 11 februari kan man på Tekniska museet beskåda en utställning som heter *Urborg i börs*. Utställningen är baserad på en utställning från Dresden, producerad i samarbete mellan Myntkabinettet och det Mineralogisk-geologiska museet i Dresden och som på tyska hette *Vom Erz zur Münze*. Den tyska utställningen handlar om mynt och medaljer slagna från silver som utvunnits vid gruvorna i

Sachsen och Thüringen, och den har med stor framgång turnerat, bl a i Österrike. I samarbete med Tekniska museet visar nu Kungl Myntkabinettet denna utställning kompletterad med inte bara material från svenska ädelmetallgruvor som Ädelfors, Sala och Falun (östra och västra Silberg) utan också från Kongsberg, den stora silvergruvan, där också det norska myntverket ligger.

Från Stockholm ska utställningen

vidare till Falun och sedan är det meningen att den ska visas i Kongsberg och kanske också i Oslo. Så ta gärna tillfället i akt att studera mynt och metaller under jul- och nyårshelgen i ny miljö. Medlemskort i SNF och Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner ger fri entré.

Stöld av 45 kg kopparmynt i Alvesta 1905

Vid ett tillfälle 1905 skickades från Myntverket i Stockholm till lantränteriet i Växjö 200 kronor i nypräglade 2- och 5-öringar. Mynten som låg i en förseglad låda vägde ca 45 kg. I Alvesta inventerades försändelsen och placerades i en järnvägsvagn, men vid framkomsten till Växjö var myntlådan borta. Tydligt hade någon person lyckats få tag i en sk stationsvagnsnyckel och därmed kunnat ta sig in i vagnen. Polisen fann aldrig tjuven.

IW

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper och säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

*Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommissionsuppdrag - Auktioner.*

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383-153 01

Adressändring

*Använd postens adress-
ändringsblankett, som du
sänder till:*

Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmgatan 81
114 50 STOCKHOLM

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08 - 667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219 - 0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december
Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén

Monica Golabiewski Lannby

(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Kjell Holmberg (annonsering)

Manuskriptgranskning:

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292 - 303 45 kvällstid o helger

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT,

adress enl ovan.

*Annonser som ej är förentliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstprogrammet 1989

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Riksantikvarie-
ämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

December 12 Den sedvanliga julfesten med käseri av Lars O.
Lagerqvist, tävling, lotteri m m. Kaffe.

Vårprogrammet 1990

Januari 18 Ta med, visa och berätta om Dina nyförvärv!

Februari 14 Numismatikern - en apa? Tamás Sárkány käserar.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS

MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera
på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på
danska, norska eller svenska, myntsamlarntyt, recensioner samt auktionslistor
från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar till Nordisk Numis-
matisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras
i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna
prenumerationen, för närvarande 65 kr om året. Sätt in beloppet när Du betalar
medlemsavgiften, eller separat, på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv
"NNUM" på talongen.

Om du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (vardagar tisd - fred
10.00 - 13.00) eller skriv till Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm.

Myntset 1989

från Sverige, Danmark, Finland och
Norge kan hämtas på kansliet. Till öv-
riga - som ej hämtar - expedieras
mynten under december (ev tidigare).

Kansliet

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,

114 50 Stockholm.

Telefontid tisdag - fredag 10-13,

tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30-13.00

Semesterstängt:

midsommar-1 sept samt jul t o m 8/1.

GOD JUL
och
GOTT NYTT ÅR

Gåvor från de numismatiska stiftelserna till Kungl. Myntkabinettet 1987 (2)

Av Elsa Lindberger

Under de senaste åren har båda de numismatiska stiftelserna med generösa gåvor bidragit till att på viktiga områden komplettera KMK:s samling av medeltidsmynt. Denna samlings tyngdpunkt har genom den stora mängden av vikingatida fyndmynt – vad det västerländska materialet beträffar – koncentrerats till tiden mellan senare delen av 900-talet och mitten av 1000-talet. Före och efter denna period finns många luckor och varje möjlighet att fylla dem hälsas med tacksamhet.

Här skall presenteras de anglosaxiska mynt som under 1987 varit stiftelsernas gåvor.

I. Sven Svenssons stiftelse

Från Glendinings auktion, kat 12, 1987, tre pennies, inv nr KMK 101 519:

- 1) EADMUND 939–946. Crowned Bust Type, myntort Norwich, myntmästare Manticea, 1.56 g. SCBI Cop. 719; cf SCBI BM 479. Kat nr 354.

Myntets proveniens är osäker. Det har vandrat mellan några engelska storsamlare, innan det nu slutgiltigt hamnat i KMK:s systematiska samling.

Typen – kungens krönte huvud på åtsidan och ett litet kors i cirkel på framsidan – är en av de två grundtyper som Eadmund lät prägla efter modell av sin företrädare, kung Æthelstan (924–939). Eadmunds regering var en tid fylld av strider med norska vikingar. Kort efter sitt trontillträde förlorade han det av Æthelstan återerövrade Northumbria med York till den norsk-iriske kungen Anlaf Guthfrithsson (937, 939–941). Myntortens namn saknas ofta på Eadmunds mynt, men av allt att döma var präglingskoncentrerad till dels Chester, dels Norwich i East Anglia, varifrån detta exemplar enligt inskriften härstammar.

- 2) EADGAR, King of Mercia 957–59, of all England 959–75. Two Line Type (Horizontal Trefoil I). Eanulf, 1.20 g (cf SCBI

BM 905-06, W 198. Uppgift om myntort saknas men torde vara Lincoln. Kat. nr 12.

Detta är ett vackert exempel på Eadgars *pre Reform coins*, dvs mynt som präglades före den stora reform, varmed år 973 Englands myntväsen omorganiserades. Ett stort antal av Eadgars mynt före reformen har bevarats till eftervärlden genom engelska skattfynd, men i svenska fynd har endast tre exemplar påträffats. Desto mera välkommet är detta nyförvärv till KMK:s systematiska samling, som hittills lidit en viss brist på Eadgars *pre Reform coins*. Myntet kommer ursprungligen från *Tetney Hoard*, en skatt som 1945 kom i dagen vid plöjning av en åker i nordöstra England. Den var nedlagd efter år 965 i en behållare av kalksten. Innehållet – troligen helt intakt – var 420 anglosaxiska mynt, med några få undantag fördelade enligt följande:

Eadred 946–955	45 ex
Eadwig 955–959	77 ex
Eadgar 959–975	292 (294?) ex

Inte mindre än 291 ex var av den utprägling som kallas *Two-line type Trefoil/three crosses*. Av 4 stampidentiska ex, nr 198–201, har ett nu hamnat i Stockholm. Fyndet publicerades redan 1945 av J. Walker: *A Hoard of Anglo-Saxon Coins from Tetney, Lincolnshire, NC*, 1945, ss. 81–95 (jfr K. Jonsson, *The New Era*, 1987, s. 39).

- 3) EADGAR, som ovan. Reform Type, Oxford, Wulfred, 1.56 g. Hd 35. (SCBI Cop 780; Ashmolean 420–1) Kat. nr 422.

Myntet har kunnat identifieras som tillhörande ett gotländskt fynd från Fole sn, Öster Ryftes (inv. SHM-KMK 4556), publicerat i *CNS* 1.4: 17. 1225. Stora delar av detta fynd från 1871 har sorgligt nog skingrats på ett tidigt stadium, men dessförinnan förtecknats av B. E. Hildebrand, så att arkivlistorna i ATA kunnat användas

som underlag för publicering. Särskilt omsorgsfull var man vid beskrivningen av det engelska materialet, som innehöll 7 ex av Eadgars Reform Type, bl a denna Oxford penny, genom sin kantskada lätt identifierbar. Efter vandring genom samlares händer – senast Dr L. A. Lawrence – har den nu lyckligen återbördats till KMK.

Tre pennies från senare delen av 1000-talet har kunnat förvärfvas genom B. Ahlströms auktion 35, 1987, kat. nr 599–601. Inv. nr KMK 101 497:

- EDWARD CONFESSOR 1042–1066
- 4) Trefoil Quadrilateral Type (ca 1046–48), Hertford, Deorsige, 0.94 g. Hd-; BM A-S, vol. 2, s. 334, Typ III. Seaby 1174.
 - 5) Sovereign Type (ca 1056–59), London, Wulgar, 1.31 g. Hd-; BM A-S, vol. 2, s. 337, typ IX, 1019; Seaby 1181.
 - 6) WILLIAM I 1066–1087. PAXS Type (ca 1083–86) BM N VIII, Bristol, Colblac, 1.34 g. Hd-; Seaby 1257.

Dessa mynt är av präglingskoncentrerad av den danska kungäkten. Under Edwards regering avlöser mynttyperna varandra med bara 2–3 års intervaller. Först är de relativt konventionella, så småningom mer fantasifulla; äldre typer byts mot nya, krigarens hjälm mot den kungliga kronan. Just denna "Sovereign Type" skiljer sig markant från de i England annars brukliga vid denna tid.

En av åtsidans tidigare förebilder är att söka hos de guldsolidi som präglades för den bysantinske kejsaren Justinus II (565–578); kungen, med kro-

Foto 1-3, 7: B. Lundberg; 4-6, 8-18: G. Jansson

na och skägg, sitter på en tron, huvudet är vänt i profil, i höger hand håller han en lång korsspira, i vänster ett riksapple, likaså korskrönt - allt symboliserande dels Kristi herravälde över världen, dels konungens roll som representant för Guds majestät, MAIESTAS DOMINI. Omskriften lyder: EADPEARD REX ANGLO [RUM]. Med Edward samtida bysantinska myntbilder kan också ha verkat inspirerande.

Frånsidans kors inom en cirkel har i varje korsvinkel bilden av en fågel. Tidigare har fåglarna feltolkats som svalor ("martlets").¹ Örnar ("eagles"), även korpar ("ravens"), är senare förslag, troligen också felaktiga. Snarare kan dessa fåglar föreställa falckar. Falcken var en maktsymbol med stark laddning av både andlig och världslig art - dessutom besläktad med detta mynts anknytning till bysantinskt-romanskt bildspråk och till den franska kulturfär som stod den högt bildade Edward nära. Omskriften upplyser om myntmästare och myntort:
+ PVLGAR ON LUNDENE.

1) Jfr M. Dolley - F. E. Jones, A New Suggestion concerning the so-called "Martlets" in the 'Arms of St Edward', Anglo-Saxon Coins, 1961, s. 215 ff.

Man kan spekulera över anledningen till detta avsteg från normala engelska mynttyper under åren 1056-59. En liknande innovation under

stark påverkan från Bysans görs med de mynt som präglades för Edwards samtida danske kollega Sven Estridsen (1047 - 1075), även han väl förtrogen med klassisk-europeisk bildning och östromersk kristen tradition. För Edwards del kan vi se ett orsakssammanhang i den situation som uppstod efter hans framgångsrika krig mot skottar och walesare. De senare tvangs just år 1056 att erkänna Edward som sin "överkonung", något som givetvis kan ligga bakom utformningen av denna "Sovereign" Type. Rent allmänt uttrycker den en önskan att med myntens bild - spridd i stora upplagor - betona värdighet och kungligt majestät hos Edward som både person och symbol, så som han framträdde med krona och insignier vid kyrkliga högtider och ceremonier. Denna bild visar också klart släktskap med Edwards sigill.

Från Glendinings i London, kat. 14, 1987, kommer ett Anglo-Normandiskt mynt, inv. KMK 101 549:

7) HENRY I 1100 - 1135. Pellets in Quatrefoil Type, Winchester, Lefwine, 1.32 g. BM N type XIV. Kat. nr 31.

Mynt präglade för Henry I är sällsynta, också i England och Frankrike, med undantag för hans två sista typer som kom i större upplagor; detta ex representerar den näst sista (ca 1130). Dess proveniens är en stor, halvt mytisk skatt, förmodligen från Beauvais i

Frankrike, en stad som under senmedeltiden var ett betydande kulturellt och religiöst centrum med en storslaget planerad gotisk katedral.

I Sverige finns Henry I företrädd framför allt genom två sena Gotlandsfynd: När sn, Halsarve, inv. SHM/KMK 23 040, och - naturligtvis - den stora skatten från Burge i Lummelunda sn (inv. 28 830), som innehåller inte mindre än 23 st Henry I pennies. Ingen av dem är dock så sen som den präglingsstyp, varmed vi nu kunnat komplettera KMK:s samling.

II. Gunnar Ekströms Stiftelse

En ytterst förnämlig gåva utgör de anglosaxiska mynt som KMK kunde förvärva från den berömda "Norweb Collection", såld genom Spinks i London (auktionskat. nr 56). Denna samling var hopbragd av Mrs Emery May Holden Norweb, Cleveland, Ohio, USA. Delar av den publicerades 1971 i serien *SCBI* som nr 16, med undertiteln *Ancient British, Romano-British and English Coins*. Författare var trion CE Blunt, FE Elmore Jones och RP Mack. Följande 6 exemplar av samlings tidiga anglosaxiska pennies kompletterar nu KMK:s systematiska samling under inv. nr 101 462:

Kings of Kent

8) BALDRED c. 823 - 825, Rochester, Ethelmod, 1.19 g. Gp II. Åts.:

högervänd profil, omskrift BALDRED REX; fråns.: EDEL-MOD MONETA kring hjul med sju ekrar. *SCBI* 20, RP Mack Coll. 649 (detta ex.). Proveniens: irländskt skattfynd från 1874, "Delgany Hoard". Samlare som Sir J Evans, Lord Grantly och R C Lockett har haft myntet i sin ägo före RP Mack och Mrs Norweb. Scabys Standard Catalogue avbildar detta ex (s. 40). Spinks kat. nr 754.

Kings of Mercia

9) OFFA 757-796, Canterbury, Dud, 1.26. Grupp II, utan porträtt. Åts. inskrift: OFFA REX delad på två rader av pärlrand med förgrenade ändar. Fråns.: DVD, likaledes delad och med korsornament. Stampidentisk med SCBI 2, Hunterian Coll.; NC 1920, pl VII, 4 (detta ex.); BM A-S 40; Blunt 25. Kat. nr 760.

Myntet är funnet i Essex och har passerat flera samlingar på sin väg till Norweb Coll. och slutligen KMK. Endast fyra kända exemplar av sammaprägling finns noterade av C. Blunt i artikeln *The Coinage of Offa (Anglo-Saxon Coins, 1961 s 39 ff)*: i British Museum, London, Fitzwilliam Museum, Cambridge och The Hunter Coin Cabinet, Glasgow, samt detta nu i Stockholm.

Under Offas regering genomfördes den myntreform som ersatte de små, oftast anonyma "sceattas" med pennies, där inskrifter och ibland porträtt upplyste om namngivna myntherrar och deras maktområde, samt om likaledes namngivna myntmästare. Bildsymboler berättade om religiös tillhörighet; något senare kom också myntortens namn. Allt detta s a s ett förstadium till Edgars stora myntreform 973.

Bevarat material tyder på talrika och stora utpräglingar med hög standard under Offas regeringstid. Den tiden sammanfaller med det växande inflytandet från Arabvärlden och islamisk kultur - men också med det karolingiska imperiets expansion och med påvestolens krav på tribut, "Peterspeng". Det finns hos Offas mynt intressanta anknytningar åt alla dessa håll, men utrymmet för denna artikel medger inte mer än

ett kortfattat påpekande. En god sammanfattning ges av C. Blunt i ovannämnda artikel. Andra kunskapskällor är P. W. P. Carlyon-Britton, *The Gold Mancus of Offa, King of Mercia, BNJ* 5, 1908, ss 55-72; J. Allan, *Offa's imitation of an Arab dinar, NC* 1914, ss 77-89; R. Cyril Lockett, *The Coinage of Offa, NC* 1920, ss 57-89; U. S. Linder Welin, *Elias Brenners arabiska guldenpenning och andra dinarer funna i Sverige, NNÄ* 1964, ss 5-25; C. Blunt och M. Dolley, *A gold Coin of the Time of Offa, NC* 1968, ss 151-159.

Efter - eller möjligen redan under - Offas osedvanligt långa regering präglades en kort tid mynt också för hans gemål, CYNETHRYTH REGINA, som avbildas med långt, lockigt hår. Denna utmyntning var liten och de bevarade exemplaren är ytterst sällsynta. Offas efterträdare Coenwulf valdes år 796 till King of Mercia.

10 COENWULF 796-821. Myntort okänd, myntmästare Werheard, 1.38 g. Late Coinage, Grupp III, "Pincer Cross Type". Åts: högervänd profil med diadem, omskrift: COENVVLF REX M; fråns.: PERIHEARDI MONETA. *SCBI* 16 Norweb 95, detta ex; åts.stamp = BMC 86. Kat nr 763. Myntet har en obetydlig kantskada men är för övrigt ett vackert exemplar, som tidigare ingått i W T Ready och W M Brand Collections. Coenwulfs tidigaste myntning är fastställd till Canterbury; den senare kan möjligen ha ägt rum någonstans i East Anglia (Dolley, *Anglo-Saxon Pennies*, 1964).

King of East Anglia

11) ÆTHELSTAN I (c. 825-c. 845). "Non-Portrait Type", utan namn på varken myntort eller myntmästare, 1.28 g. Åts: E DEGSTA N runt ett A = ALPHA inom cirkel; fråns: REX A AIG runt tecknet för OMEGA. Pagan, *BNJ* 1982, s 65, II, detta ex, så även *SCBI* 16 Norweb 107. Kat nr 767. Av detta mynt fanns enligt Pagan 1982 femton kända exemplar, varav alla utom fyra i offentliga samlingar. Den siffran får nu reduceras till tre, sedan detta ex

kommit att ingå i KMK:s samling.

Kings of All England

12) ÆTHELSTAN 924-939. Mule Horizontal Trefoil-Circumscription Cross Types. Myntort? Teadulf, 1.39 g. Omskrift åts: ÆTHELSTAN REX; fråns: TEADVLF MONETA. Kat nr 783. Detta ex finns avbildat i Blunt, *BNJ* 42, 1974, nr 126, samt *SCBI* 30 America, 332. Teadulf bör vara den Eadulf som var Æthelstans myntmästare i Chester.

13) ÆTHELSTAN som ovan. Mule Circumscription Cross-Circumscription Rosette Types. Chester, myntmästare Totes, 1.56 g. Omskrift åts: ÆDELSTAN REX TO BRIE; fråns: TOTES MONE LEG CFI. Kat nr 786. Blunt *BNJ* 42. 332; *SCBI* 16 Norweb 156, detta ex. Proveniens okänd men myntet har tidigare tillhört både Carlyon-Britton och Brand Collections.

Æthelstan kunde kalla sig REX TOTIUS BRITANNIÆ efter att år 927 ha återtagit Northumbria från vikingarna. Hans mest betydande myntorter var York och Chester. Efterträdaren, kung Eadmund, blev snart tvungen att åter lämna Northumbria i vikingarnas händer (jfr ovan I: I).

Följande fem anglosaxiska pennies är av senare datum (c. 973-977-) och hör till den kategori som förekommer i det sena 900-talets import av engelskt silver, mestadels erhållit genom danagälder. Deras proveniens är okänd, men troligt är att de kommer från vikingatida fynd. Via privatpersoner har de slutligen sålts genom B Ahlström och som gäva överlämnats till KMK. Tre ex är genomborrade

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

och har använts som smycken. Alla exemplaren är av god kvalitet; tre st, nr 14, 15 och 17, sällsynta och ur vetenskaplig synpunkt ett värdefullt tillskott. Inv nr KMK 101 471.

14) EADGAR 959-975. Reform Type (973-), Leicester, Styrçar, 1.48 g, hål. Hd 23.

ÆTHELRED II 978-1016

15) Benediction Hand Type, Rochester, Sidewine, 1.63 g, 3 hål. Hd 3301/02.

16) Crux Type, Lincoln, Garfin, 1.62 g, Hd 1767 var.

17) Intermediate Small Cross, Worcester, Æthelmær, 1.51 g, hål. Hd-.

18) Long Cross Type, Tamworth, Ælfgar, 1.43. Hd 3667.

Förkortningar

BM A-S *Catalogue of English Coins in The British Museum, Anglo-Saxon series.*

BM N Som ovan, *Norman Kings.*

BNJ *British Numismatic Journal*

NC *Numismatic Chronicle*

Hd B. E. Hildebrand, *Anglosachsiska mynt i svenska Kongl Myntkabinettet.* Stockholm 1881

SCBI *Sylloge of Coins of The British Isles*

Seaby *Seaby Standard Catalogue of British Coins, Vol. 1, 17th Ed.* London 1980

Register Myntkontakt

1972-1982

finns ännu att köpa på SNF:s kansli eller beställas per post eller telefon 08-667 55 98 tisd-fred 10-13. Pris endast 75:— (+ porto). Oumbärlig för alla intresserade numismatiker, som vill gå tillbaka till någon tidigare värdefull artikel i vår tidskrift — men inte kommer ihåg var den stod.

Kansliet

Minderåriga inbrotts-tjuvar år 1894

Sommaren 1894 anmälde lumphandlaren A. P. Lundqvist i nr 6 Roslagsgatan, Stockholm, att han ur sin låsta lumpbod blivit bestulen på närmare 500 stycken gamla kopparmynt, 13 minnemedaljer, 4 äldre amerikanska sedlar, diverse urkedjor, knivar m.m. Samma dag anmälde en eldare vid Allmänna Barnhuset, att han på morgonen sett två okända gossar nedgräva någonting i jorden inom egendomen Norrtullsgatan 14. Vid undersökning påträffades där allt det från Lundqvist stulna godset. Två 14-åriga och en 12-årig pojke anhölls och erkände att de utfört stölden. De hade tagit sig in i lumpboden genom att kasta en större sten mot lumpbodens dörr, så att nedre dörrspegeln fallit sönder och dörren gått upp. De hade inte hunnit avyttra något av det stulna.

IW

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

Silverskatten i "Räntmästarhuset"

Av Monica Golabiewski Lannby och Ian Wiséhn

Gamla stan, eller Staden mellan broarna, i Stockholm intar en särställning bland Stockholms alla stadsdelar. Denna del av staden var länge rikets maktcentrum och hade bland sina innevånare många av landets mest betydelsefulla personer. Det säger sig självt att det här har funnits mycket pengar - som även har undangömts av olika orsaker.

En tämligen stor skatt hittades i det s k Räntmästarhuset, kv. Achilles, vid Slussplan/Skeppsbron i Gamla stan den 22 november 1947. Räntmästarhuset, som stod färdigt år 1666, hade räntmästaren Börje Olofsson Cronberg (1622-73) låtit bygga, troligen efter ritningar av Nicodemus Tessin d ä. Cronberg, som har blivit kallad en av 1600-talets stora svenska affärsmän, hade först varit Magnus Gabriel De la Gardies kassör och därefter övergått till att bli hovkassör för att slutligen utnåmnas till räntmästare år 1654. I denna syssla svarade han för kronans penninguppbörd och utbetalningar i Räktekammaren. För Cronberg (som innan adlandet 1654 hette Buræus) gick det bra. Han kunde snart to m bedriva egen handel och lämna kronan stora lån. Bland Cronbergs ämbetsuppdrag kan nämnas uppbörden av engelska och spanska subsidier. Till Karl X Gustavs begravning 1660 lämnade han ett stort bidrag, vilket ansågs vara en ämbetsplikt. I begravningsprocessionen red Cronberg med och kastade ut begravningspengar till folket. Efter kungens död blev det sämre tider för Cronberg, som p g a sin stora rikedom fått många fiender. Han fick dock inte uppleva att huset övergick i greve Nils Brahes ägo.

Vid början av 1900-talet var Räntmästarhuset ganska slitet. Liksom övriga hus på Skeppsbron hade det råkat ut för sättningar. I samband med grundförstärkningsarbeten bröt man den 22 november 1947 upp källargolvet och hittade då skatten. Mynten låg tätt samlade ca 40 cm under golvet. Något hölje kring mynten fanns inte, utan de tycks ha lagts direkt i jorden. Den sönderslagna glasflaska som låg strax intill kan inte ha använts till förvaring av mynten. Skatten bestod av 455 svenska silvermynt och vägde

2 099,76 gram. I förhållande till den tio år tidigare funna Loheskatten var den ju ganska liten, men en gemensam nämnare finns - båda skatterna har *samma slutår, 1741*. Vid denna tidpunkt var man i Stockholm orolig för en rysk invasion och upprorsförsöket 1743, den s k Stora daldansen, gjorde säkert att många gömde sina värdefulla tillgångar.

Myntbeskrivningar

Myntort: Stockholm

Karl XI (72 ex)

2 mark 1669 (1), 1671 (1), 1673 (1), 1682 (1), 1684 (1), 1686 (1), 1687 (1), 1689 (1), 1692 (1), 1694 (2), 1695 (1), 1696 (3);

1 mark 1688 (1), 1691 (1).

5 öre sm 1690 (10), 1691 (10), 1692 (3), 1693 (10), 1694 (12).

4 öre 1669 (2), 1670 (2), 1672 (1), 1673 (1), 1675 (1), 1679 (1), 1680 (2).

Karl XII (61 ex)

2 mark 1700 (2), 1701 (2).

1 mark 1701 (1), 1709 (1).

5 öre sm 1699 (10), 1700 (14), 1702 (2), 1703 (2), 1704 (4), 1705 (4), 1707 (1), 1708 (3), 1709 (1), 1710 (9), 1711 (4), 1712 (1).

Fredrik I (322 ex)

10 öre sm 1739 (92), 1740 (5), 1741 (7).

5 öre sm 1722 (1), 1725 (3), 1730 (3), 1731 (11), 1733 (2), 1735 (3), 1736 (1), 1737 (6), 1738 (15), 1739 (167), 1741 (6).

Vilka bodde i Räntmästarhuset år 1741?

År 1738 köptes huset av en assessor Olof Ahllöf. Vid dennes död ärvdes han av två släktingar i Arboga, rådmännen Johan Rospigg och Samuel Moberg. Dessa båda hyrde dock ut hela huset till ett flertal hyresgäster: skeppare, handelsmän, tjänstemän, änkor, kaffekokare, arbetare m fl. Bland alla dessa fanns två personer som skulle bli världskända, nämligen Carl von Linné och Emanuel Swedenborg. När Linné efter giftermålet i juni 1739 med Sara Moræa anlände till Stockholm hyrde han bostad i Rönt-

mästarhuset. Här bodde Linné med sin familj tills han som nyutnämnd professor flyttade till Uppsala hösten 1741. Swedenborg, som nyss kommit hem efter en utlandsvistelse, flyttade in hos sin frände Linné (Swedenborg var kusin till Linnés hustru). Swedenborg kom att bo kvar i huset till 1743. Huruvida någon av dessa båda berömdheter haft något med skatten att göra är okänt, men tanken är intresseväckande och årtalet 1741 förenar skatten med dem.

När skatten påträffades 1947 väckte den stor uppmärksamhet. Inte minst för dess samband med Loheskatten som hittats i närheten bara tio år tidigare. Det kan här vara av intresse att även nämna andra skatter i Gamla stan. I svenska riksdagsakta, hovräkenskaper och domstolsprotokoll under Johan III:s regering återkommer ofta frågan om de "50 000 ungerska gyllen, förutom en hel hop silver", som kung Erik XIV och Göran Persson i händelse av framtida olyckor låtit gräva ned, antingen i Stockholms slottsträdgård eller den örtagård man för hovets räkning anlagt på Norrmalm - nuvarande Kungsträdgården (uppgifterna om gömstället varierar). Den stora skatten värderades till fem å sex tunnor guld. Den olycklige Göran Persson lades på sträckbänken i ett försök att få honom att berättat om gömstället, men han yppade inget.

En skatt som dock hittats är guldmyntskatten från hörnhuset Svartmangatan vid Stortorget. Vid grävning i husets fundament år 1804 ville man ta bort en stor, fyrkantig sten. Under denna fann man då "en stor skatt uti ren och fin sand förvarad". Skatten bestod av en stor massiv guldkedja samt ett armband av guld och "flere hundra Guldmynt av diverse slag". Slutmynt lär ha varit en dukat av år 1657 präglad för Karl X Gustav. Denna skatt skingrades genom köp av myntsamlare.

År 1851 hittades, under golvet vid rivning av ett gammalt hus in på gården Svartmangatan 19, kv. Cupido, ett engelskt guldmynt, Karl I (1625-48), en s k unite (SHM/KMK 1769).

Den mest kända skatten från Gamla stan är ju den ovan nämnda Loheskatt-

ten. På morgonen den 15 oktober 1937 hittade några arbetare, som rivit upp ett stengolv i huset Lilla Nygatan 5, en av Sveriges största silverskatter. I en stor oval fiskgröta av koppar och i två runda kopparkittlar fanns mängder med silvermynt och utsökta silverföremål. Skattens totala silvervikt låg på 201 kg. Myntens antal var totalt 18 217, huvudsakligen svenska silvermynt, av vilka det yngsta var präglat 1741 (SHM/KMK 21 975).

En arkivaliskt känd skatt är den som Karl Knutsson Bonde gömde i Svartbrödraklostret år 1457. Skatten omfattade "tvenne kronor af guld, 222 stora och små silfverfat och mer än 7 000 mark myntat i silfver". Den danske kung Kristian I lyckades få munkarna att berätta var den fanns. Kronorna hade burits av Erik av Pommern och hans drottning Filippa och av Karl hämtats från Vadstena kloster.

Vid rivning av det gamla Mynthuset (där Kanslihuset nu står) år 1785 hittades i ett rättbo under takstolen en tjuvgodsgömma bestående av 2 500 ryska mynt, s k denningar. Det antogs med skäl att dessa härstammade från en stöld som begåtts 1732 ur ett i mynthuset befintligt förråd av dylika mynt (SHM/KMK 374 D).

Några år senare, 1789, hittades vid grundläggningen av Norrbro en anseelig mängd svenska och utländska mynt. Mynten inlämnades av riksrådet, friherre C. Sparre (SHM/KMK 374 P). Av inventariet framgår endast att mynten hittades "tid efter annan", varför det ej går att avgöra om det rör sig om en ursprunglig skatt. Utefter Skeppsbron har vid olika tillfällen i samband med muddring och andra arbeten hittats bl a utländska guldmynt.

Upphittare till skatten i Räntmästarhuset var arbetarna Gustaf Hansson och Henry Ottosson, Stockholm. Fyndet inlöstes av Stockholms Stadsmuseum (SSM 12 328).

Litteratur

Eneroth, H., *Furstar, fröknar och riddersmän i svensk renässans*. Stockholm 1924, s. 210 ff.

Frösell, A., *Guldmyntskatten vid Stortorget i Stockholm. Myntkontakt 1985:3*, s. 52–56.

Hildebrand, H., *Sveriges historia*, vol. II. Stockholm 1877, s. 328 f.

Selling, G., *Räntmästarhusets historia. Dædalus. Tekniska museets årsbok 1978/79*, s. 9–50.

Myntskatten i Räntmästarhuset år 1947. Bilden är arrangerad. Den sönderslagna glasflaskan påträffades intill mynten. Foto: Stockholms Stadsmuseum.

Thordeman, B., *Medeltida myntfynd från Stockholm. Samfundet S:t Eriks Årsbok 1939*, s. 115–26.

Thordeman, B., *Loheskatten och andra myntfynd från Stockholm (Stockholmsminnen i Stadsmuseet)*. Stockholm 1950, s. 61–70.

Thordeman, B., *Loheskatten*. En studie i numismatisk metodik. *Numismatiska meddelanden XXXIII*. Stockholm 1983, s. 7–28.

Wittrock, G., Cronberg, Börje Olofsson, *Svenskt Biografiskt Lexikon nr 9*, s. 148–54.

Islamiska mynt funna i Småland

En torpare i Ljungby socken, Kalmar län, hittade vid grävning av ett dike flera bitar "af turkiska mynt", vilka han senare utbjöd i Kalmar. Enligt en tidningsnotis från 1831 (ur Wedbergs klippsamling) hade man försökt passa ihop bitarna utan att lyckas. "Möjlig kunde genom fortsatt grävning hela mynt erhållas". Troligen rör det sig om islamiska mynt som grävts ner i

jorden under vikingatiden. Detta fynd har dock inte medtagits av orientalistten Carl Johan Tornberg i hans arbete *Numi cufici Regii numophylacii Holmiensis*, tryckt 1848, som annars har med de flesta av tidiga jordfunna islamiska mynt. Man får därför anta att detta myntfynd aldrig rapporterades till Kungl. Myntkabinettet.

IW

Den fotografiska myntillustrationens ålder

År 1989 fyller fotografikonsten 150 år - ett synnerligen livskraftigt födelsedagsbarn. Men när började man fotografera mynt? Som en naturlig följd kommer frågan om när de första fotografiska framställningarna dök upp i den numismatiska litteraturen? Först lite fotohistoria. Redan på 1840-talet hade man i England börjat tillverka böcker med inklistrade fotografier. Världens första fotografiskt illustrerade bok var *The Pencil of Nature*, som utgavs av fotografipionjären W. H. Fox Talbot i sex delar åren 1844 - 46. Endast omkring ett dussin kompletta exemplar innehållande alla de 24 kalotyperna (d v s ett av Talbot 1841 patenterat förfarande för framställning av fotografiska bilder. Kalotypin blev aldrig populär, dels på grund av de stränga villkoren i Talbots patent, dels därför att papperets mjuka, korniga effekt i allmänhet ansågs som en nackdel i jämförelse med daguerreotypens distinktiva skärpa, dels därför att kalotyperna med tiden blektes) är kända. Den första franska fotografiskt illustrerade boken var *Eugène Piots Italie Monumentale*, som började publiceras i Paris i maj 1851. Senare samma år utkom Henri Le Secqs *Amiens: Requeil de Photographie*. I juli 1851 öppnade Blanquart-Evrard i Lille en fotografisk kopieringsfirma för framställning av positiva bilder för bokillustrationer och kopiering av amatörers negativ. Den tidigaste - och mest kända - bok till vilken Blanquart-Evrards firma utförde de positiva bilderna var Maxime du Camps *Egypte, Nubie, Palestine et Syrie*, som började utkomma 1851. Den första svenska boken med fotografier är Johannes Jaegers *Molins Fontän i Fotografi* från 1866 med sju inklistrade fotografier. Samma år utgav Vetenskapsakademien en påkostad volym av A.W. Malm, *Monographie illustrée du baleinoptère*. Den behandlar den fenval, som en bonde fann vid den boshusländska kusten 29 oktober 1865.

För att nu återgå till fotografier i numismatikens tjänst måste man konstatera, att det är svårt att utkora de allra första böckerna. En pionjär var den numismatiska tidskrift som utgavs i Leipzig: *Blätter für Münzfreunde*. År 1868, i nr 16, återgav man här mynt och medaljer i färglagt relieftryck. Färgerna försökte återge föremålens

riktiga utseende. Fyra år senare, oktober 1872, i nr 32, hade man gått fram ytterligare ett steg genom att på en och samma plansch avbildade fyra tyska brakteatmynt i tryckta röda teckningar och därunder illustrera några brittiska mynt och en svensk Karl XIV Johan-medalj med hjälp av inklistrade fotografier. Det är alltså vid denna tid som de första fotografierna tas i bruk av numismatikerna. Ett annat exempel är tidskriften *Zeitschrift für Numismatik*, utgiven i Berlin av Dr Alfred von Sallet. Dess andra band, som utkom 1875, visar på plansch VIII en Albrecht Dürer-medalj som framställts i ljustryck. Övriga avbildningar i tidskriften är teckningar. *The Numismatic Chronicle* 1873 (London) införde de första fotografierna till en artikel av Stanley E. Lane Poole, "On the Coins of the Urtukis". Planscherna placeras längst bak i boken (Autotype, London). Övriga artiklar illustrerades med teckningar.

I det välkända katalogverket *A Catalogue of the Greek Coins in The British Museum* kom de första fotografierna i en volym tryckt 1878 med titeln "The Seleucid Kings of Syria". De tidigare volymerna i denna stora katalog är illustrerade med gravyrer och teckningar.

Den franska årsboken *Revue Numismatique* hade i 1884 års volym plansch med myntteckningar och fotografier (Héliog. Dujardin).

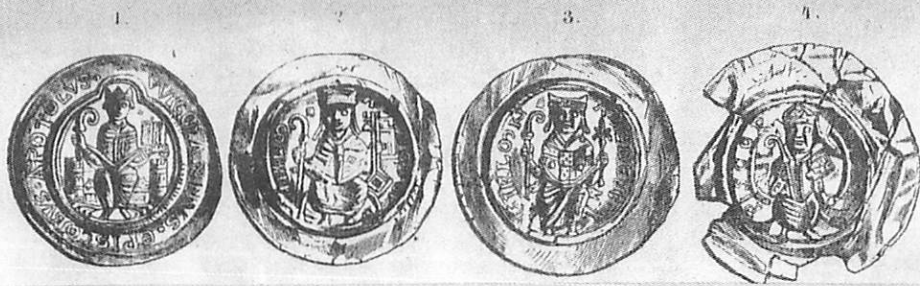
Hur var det då i Sverige? Ett försök med färglagda upphöjda bilder gjorde Otto Henrik Wallgrén omkring 1860 med boken *Samling af alla öfver Konung Carl XIV Johan och Drottning Desideria preglade Medaljer, numismatotypiskt afbildade*, utgiven i tre (!) exemplar. Förutom en vacker bok skänkte Wallgrén svenska folket ett nytt ord - numismatotypiskt! Först i Sverige var nog annars Hilder Werner som 1879 i Lidköping (på det Tengborgska Boktryckeriet) utgav *Mynt finna i Westergötländs jord*. I Kungl. Myntkabinetts exemplar finns fotoplanscherna fastklistrade på pappskivor längst bak i boken. Nästa skrift med fotografier var möjligen Henryk Bukowski med *Samling af svenskt och utländskt sedelmynt . . .*. Stockholm 1886. Boken avslutas med "Svensk sedelkarta den 1. januari 1884", dvs fotografier över Riksbankens och pri-

vatbankernas sedlar.

Första gången som Svenska Numismatiska Föreningens skriftserie *Numismatiska Meddelanden* har fotoreproduktioner är i *NM XIII* (Stockholm 1892), Bror Edvard Hycckerts *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar . . .*, vari även ingår två fotoplansch. I Carl Sahlins *Beskrifning och förteckning öfver Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolags Myntkabinett*, Falun 1895, finns ett fåtal insprängda fotografier. Även D. Holmbergs auktionskatalog *Förteckning öfver Förlagsbokhandlaren Isidor Adolf Bonniers rikhaltiga samling af Svenska mynt*, Stockholm 1900, har insprängda myntillustrationer. Därefter under 1900-talets första årtionden kom många skrifter med myntfotografier.

Varför dröjde det relativt länge innan man från numismatiskt håll började utnyttja fotografiska illustrationer? Kanske var det på samma sätt som med florer, svamp- och fågelböcker. Ett fotografi säger ofta inte allt det som författarna önskar visa. En teckning kan visa myntets *alla* detaljer klart och tydligt. Författaren kan ge tecknaren instruktion om vilken del av myntet som är viktig att framhäva. Men innan fotografikonsten togs till bruk kunde det ibland hända att det var svårt att få tag på en skicklig föremålstecknare. Som exempel på detta kan man läsa Bror Emil Hildebrands brev till C. J. Thomsen i Köpenhamn av 29 januari 1847: "Hvad slags artister använder De till att afteckna antiqvariska föremål? Artisterne kunna ej brukas härtill. Kommer De ihog, när Sekreteraren i Fria Konsternas Akademi här gaf dem att välja mellan en gammal 80-årig gubbe med darrande händer och, en ung 8-årig gosse? Samma förlägenhet råder här ännu".

Det är osäkert när man vid Kungl. Myntkabinetet och vid Statens Historiska museum började använda fotografiet, men möjligen finns det en del bilder på mynt och medaljer från 1860-talet förvarade i Antikvarisk topografiska arkivet (ATA) i Stockholm. Den första systematiska fotografieringen av antikvariska och arkeologiska miljöer gjordes 1872 på initiativ av den då 30-årige Hans Hildebrand (om detta finns det omnämnt i brevväxlingen mellan fader och son

Nº 18. Blätter f. Münzfreunde d. Num. Verkehrs.

En plansidsida ur *Blätter für Münzfreunde* 1872 som tydligt visar övergången mellan teckningar och fotografier. Överst ser vi röda teckningar över tyska brakteatmynt och därunder ett inklustrat positivt fotografi över mynt och medaljer.
Foto: Gabriel Hildebrand, RAA/SHMM-T, 1989.

Hildebrand). Fotograf då var C. F. Lindberg och resultatet blev en svit bilder från Östergötland, bl a Alvastara, Heda kyrka, Rökstenen, Linköpings domkyrka m m. Härom finns det en berättelse i *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademiens Månadsblad* 1873, "Fotografier af fornlemningar" och i Gustaf Troztigs "The introduction of photography into Swedish archaeology" i *Theoretical Approaches to Artefacts, Settlement and Society. Studies in honour of Mats P. Malmer* (BAR 366), London 1987 (sedan år 1936 har fotoverksamhet mer systematiskt bedrivits av den myndighet som Kungl. Myntkabinetet tillhör). Berättelsen om hur fotografikonsten utnyttades av systervetenskapen arkeologin är dock en helt annan historia.

Ian Wiséhn

Medalj över Gustaf Dalén

Ingenjörsvetenskapsakademiens medalj för år 1982 hedrar uppfinnaren och industrimannen Nils Gustaf Dalén.

Gustaf Dalén föddes den 30 november 1869 i Skaraborgs län, Stenstorp socken på Skräddaregården. Fadern var Anders Johansson, jordbrukare till yrket och modern Lovisa Gustafva Andersdotter Dahlén. Deras barn tog alla namn efter modern. Gustaf visade tidigt fallenhet för att uppfinna och hans begåvning var utpräglad teknisk. I Stenstorp åtnjöt han både folkhögskole- och lantmannaskoleutbildning med särskild betoning på trädgårdsskötsel och mejeriverksamhet. Mellan åren 1889 - 1892 handhade han skötseln av fädernegården. Redan vid den här tiden gjorde han ett flertal uppfinningar, vilka alla hade sin grund i att förenkla arbetets bedrivande på gården. 1891 visade han för Gustaf de Laval en apparat för fettberäkning av mjölk, en maskin Dalén hade uppfunnit. De Laval blev intresserad och rådde Gustaf att söka inträde vid Chalmers tekniska läroanstalt, där Dalén 1896 kom att ta ingenjörsexamen vid mekanik- och maskinlärarfackavdelningarna och fackavdelningen för byggnadskonst. Därefter följde han upp utbildningen 1896 - 1897 med studier vid Polytechnicum i Zürich i Schweiz.

I Zürich experimenterade han med varmluftsturbiner, ett studium han fortsatte med efter återkomsten till

Sverige vid AB de Laval's ångturbinsverkstäder i Järla utanför Stockholm 1899 - 1901. 1901 - 1903 innehade han en tjänst som verkstadschef vid Svenska karbid- och acetylen AB i Järla. Gustaf Dalén var mannen som introducerade gassvetsningen i Sverige 1903. Belysning med acetylen gas och då särskilt den så kallade dissousgasen intresserade honom. Det 1904 nybildade bolaget AB Gasaccumulator, där Gustaf Dalén blev överingenjör 1906 - 1909, fortsatte Svenska karbid- och acetylen AB:s verksamhet. Sistnämnda år bildades Svenska AB Gasaccumulator (firmaförkortning AGA), där Dalén inte bara deltog i själva stiftandet utan även kom att bli dess verkställande direktör. Då hade Gustaf Dalén redan sina fyra världsberömda uppfinningar bakom sig. Samtliga dessa fyra uppfinningar utgjorde grundstenarna i AGA-systemet eller Daléns fyrssystem för automatisk belysning. De är: 1. (1905) Klipppljusapparaten för intermittent klipppljus från blänkfyror. 2. (1906) Den explosionsfria AGA-massan i acetylenbehållarna/gasaccumulatorerna, vilken ackumulerade mycket gas inom en volyymmässigt starkt begränsad yta. 3. (1907) Solventilen, som automatiskt stängdes av på dagtid. 4. (1909) Dalénblandaren, som försåg acetylenen med luft utan vilken gasen inte kunde förbrännas.

Detta AGA:s system för automatisk fyrbelysning kom alltså 1909 att få en utomordentlig betydelse för fyrbelysningen över hela jorden och tillsammans med de automatiska lysbojarna, en annan Dalénuppfinning, anmärkningsvärt öka sjösäkerheten. Också luftfartstrafiken med luftfyror och vindindikatorer, blinkljusinstallationer och varningssignaler för järnvägstrafiken med dissousgas som belysning i vagnarna samt trafiksignaler

Reprofoto: Fritz Engström, KMK.

för storstäderna bilar m m bygger på Gustaf Daléns system. Dissousgasen har även tagits i bruk för autogen svetsning, lödning och skärning bara för att nämna några ytterligare verksamhetsområden. Som exempel på Daléns senare uppfinningar kan nämnas 1929 års AGA-spis, som var värmeackumulerande med koks som bränsle.

Sedan AGA:s storskaliga produktion kommit igång under 1909, lät man anlägga nya verkstäder med flera byggnader vid Skärsättra på Lidingön år 1912.

Det var också det året som den då 43-åriga uppfinnaren råkade skada sig så svårt vid en gasexplosion att han blev blind för resten av livet. Icke desto mindre ledde han - efter självrannsakaande tvivel - företaget så väl till strax före sin död att det blev ett världsföretag med organiserad produktförsäljning i de flesta av jordens länder.

Dalén var styrelseledamot i en rad bolag tex Sveriges radio AB 1919-1928 och Radiotjänst 1924-1935. Intresserad av radio och ljudfilm var han med om att stifta Baltic radio AB 1928, från 1941 AGA-Baltic radio AB med fabrik vid Skärsåtra på Lidingö. Försöksfotografering av ljud med transversalmetoden hade Dalén intresserat sig för och understött allt sedan år 1912. De flesta svenska filminspelningsfirmorna kom från 1931 att under lång tid använda sig av inspelningsapparatur av AGA-Baltics märke. Flyg var en annan av Daléns hjärteangelägenheter. Bakom Enoch Thulins aeroplanfabrik 1915 och AB Lufttrafik 1917 skymtar Gustaf Dalén som en av bolagens grundare. Nationalekonomiskt och handelspolitiskt intresserad deltog han som ledamot av 1928 års tullkommitté och valutakommittén av årgång 1931.

Det är givet att en man som Gustaf Dalén, en av Sveriges största uppfinnare med världsrkyte, skulle komma att få många utmärkelser. Sålunda fick han Nobelpriset i fysik 1912. Vetenskapsakademiens ledamot blev han 1913. 1918 filosofie hedersdoktor vid Lunds universitet. 1919 ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien, preses 1923-1925 och hedersledamot 1934. Han var gift sedan 1901 med Elma Axelina Persson. Gustaf Dalén dog på Lidingö den 9 december 1937. En stor svensk hade gått ur tiden. Sitt sista viloställe har Gustaf Dalén fått på Lidingö kyrkogård. Hans byst pryder som ett äreminne AGA:s fabriker i Skärsåtra på Lidingö, skulpterad av Jonas Lind.

Medaljen mäter 44 mm i diameter. Kungliga Myntkabinetets exemplar, brons, väger 70,65 g och 70,31 g, präglade av AB Sporrang, Norrtälje, upplaga 700 st brons 1982, nybeställning 50 st brons 1988, 15 st silver 1982. Medaljen är signerad Yvonne Möller (1953-). Över en årsringsutfyllad åtsida har konstnären lagt ett ganska fräskräckligt enfacedporträtt av Gustaf Dalén. Porträttet är utformat efter en modellstudie av Lars Englund. Lik en symbiotisk svamp växer Möllers inspektsingonprydda Dalénbild upp ur årsringarna. Ett mellanting mellan det barkaktiga Wingquistporträttet (1980) och det sedimentära Lundbohporträttet (1984) har den målmedvetne, livfulla av klok väjvilja och positiv livssyn genomsyrade Dalén fått ikläda sig en hisklig, plåtsegmenterad robot-

varelses skepnad ur någon sämre science-fictionfilm. Åtsidans text lyder: GUSTAF DALÉN 1869-1937 IVA 1982. Frånsidan lik åtsidan men slät så när som på Daléns världsberömda uppfinning i genomskäring.

Litteratur:

Rönnow, S., Dalén, Nils Gustaf. *Svenska Män och Kvinnor*, vol. 2, Stockholm 1944, sid. 189.

Thom Braunerhielm

Skattfyndet från Östanå i norra Uppland Landskapsinventeringen. 4. Uppland

I Östanå by, Älvkarleby socken, Uppland, påträffades år 1875 en större skatt om 202 svenska kopparmynt från 1600-talet. Fyndet gjordes av prämkarlen Anders Forssberg samt sönerna till Per Persson, alla östanåbor. Senare samma år hittades ytterligare 64 mynt tillhörande samma skatt av Anders P. Örbrinks son, också från Östanå. I fyndet ingick ett plåtmynt i valören 1 daler silvermynt (sm), präglat för Karl XI i Avesta år 1662. Plåtmyntet vägde 3 skålpund 46 ort, alltså närmare 1,5 kg. Skatten, om sammanlagt 266 mynt, har nedlagts strax efter detta årtal.

Skatten låg undagömd i ett stenröse i en skog tillhörande Söderfors bruk. Det finns inga uppgifter om något hölje kring mynten och det faktum att de hittades vid två tillfällen kan tyda på att mynten låg lösa i röset. Fyndet anmäldes och mynten insändes till landskansliet i Uppsala av länsmanen F. Brändström. Landskansliet vidarebefordrade mynten till Vitterhetsakademien i Stockholm med brev den 23 november 1875. Den 29 december samma år insändes också de senare påträffade 64 mynten, varav tre av silver, för inlösen.

Länsman Brändström antog, enligt ovanstående brev, att "då Ryssarne år 1719 härjade och brände Harnäs samt utsträckte sitt ströftåg ända till Westanå by mynten blifvit af egaren nedgräfd". Slutmyntet är ju av betydligt tidigare datum, men antagandet att skatten grävdes ned för att bevaras åt ägaren och ej kommas åt av obehöriga äger nog sin riktighet.

Skatten består huvudsakligen av kopparmynt i lägre valörer från tre regenter åren 1633-62. De äldsta mynten är 1/4-ören präglade för drottning Kristina åren 1633-1653 (86 ex) och Karl X Gustav, 1655-1660 (104 ex). Den senares mynt utgör huvuddelen av skatten. Från Kristinas tid har vi även de tre enda silvermynten, nämli-

gen 1 öre 1634, och från Karl X Gustav även 2 öre kopparmynt (km) år 1660 (1 ex). Från Karl XI slutligen finns valörerna 2 öre km 1661 (4 ex), 1662 (14 ex), 1 öre km 1661 (29 ex) samt 1/2 öre km 1661 (1 ex), 1662 (2 ex) och 1/4 öre 1661 (1 ex) samt plåtmynt 1 daler sm 1662 (1 ex). De återstående 20 kopparmynten har ej gått att bestämma närmare.

Ur den första delen av fyndet utvaldes av Vitterhetsakademien plåtmyntet, 1 öre 1661 (2 ex) samt tre 1/4-ören från 1644, 1657 och 1658, vilka inlöstes med 5 kronor. Ur den andra sändningen inlöstes, med 1 krona 25 öre, 1 öre km 1661 samt fyra 1/4-ören från 1644, 1653 (2 ex) och 1660. Fynden fick SHM/KMK inv.nr 5632 1/2 resp. 5665 och inordnades i Kungl. Myntkabinetets systematiska samling. Återstoden torde ha återgått till respektive upphittare.

Uppgifterna om myntskatten i Östanå har delvis hämtats ur den i dagarna utgivna nya volymen av *Sveriges mynthistoria, Landskapsinventeringen, del 4. Myntfynd från Uppland*, där den har nr 814 A och B. Fynden är där beskrivna i katalogform med kort sammanfattning av fyndomständigheter och myntbestämningar. De utförliga referenserna underlättar för den intresserade att, som i Östanåfyndet, forska vidare i ett fynds historia. Liksom i tidigare volymer är fyndorterna uppställda sockenvis i alfabetisk ordning. Ett ingångsregister för varje fyndplats underlättar sökandet efter bestämda fynd i landskapet liksom det sammanfattande registret över fyndmynten ordnade efter präglingsstid. Den utförliga ordlistan, som i fortsättningen skall medfölja varje volym, är en utmärkt hjälpreda för den som är oinvid i de numismatiska begreppen.

Den gedigna katalogen innehåller över 900 beskrivna myntfynd, tillsammans med spridningskartor och myntbilder, insamlade och bearbeta-

de av antikvarie *Eva Wiséhn*. Kungliga Myntkabinettet ansvarar för projektet och utger publikationen. Tidigare har inom samma projekt utgivits Myntfynd från Östergötland (1982) och Myntfynd från Angermanland (1983). Inom kort kommer myntfynden från Dalarna och Närke att publiceras på samma sätt.

Myntfynd från Uppland kostar endast 125 kronor (+ porto) och kan beställas direkt från Kungl. Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm, tel. 08-783 94 00. Den säljs också i museet (bottenvåningen) under öppet-hållande.

Monica Golabiewski Lannby

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

Belägringssedlar från Erfurt

År 1813 var ett tämligen dystert år för den franske kejsaren Napoleon. Han hade det katastrofala ryska fälttåget bakom sig och en växande oppositionell koalition framför sig. Visserligen lyckades den franska arméen, som mest bestod av unga oerfarna rekryter, vinna flera slag under början av året, som tex vid Gross-Görschen, Wurschen och Dresden, men motståndet ökade. Mot slutet av året bröt Napoleons imperium i Tyskland samman - Rhenförbundet upplöstes och Württemberg, Sachsen, Baden och de övriga medlemsstaterna förenade sig med koalitionsmakterna. De franska garnisonerna kapitulerade i stad efter stad, bl a i Stettin (21 nov.), Lübeck (5 dec.) och Danzig (30 dec.). Fransmännen lyckades dock hålla Hamburg till krigsslutet i början av 1814, likaså kommandanterna i Erfurt, Magdeburg och Mainz. Även Sveriges kronpris Karl Johan, med en svensk armé, fanns på plats för att dela på bytet. Dessa tillsammans med preussare, ryssar, österrikare och britter omringade Erfurt. Belägringen inleddes omedelbart efter slaget vid Leipzig (16 - 18 oktober 1813).

Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatik överlämnade som gåva till Kungl. Myntkabinettet i februari 1988 fyra stycken sedlar som härrör från belägringen av Erfurt (inv. nr 101 565). Sedlarna är utgivna av den kejsarliga franska militärmyndigheten i staden den 1 november 1813. Kungl. Myntkabinettet fick de fyra högsta valörerna: 12 groschen (nr 1746), 1 taler (nr 178), 2 taler (nr 1393) och 5 taler (nr 851). Dessutom trycktes sedlar i valörerna 2,3,4 och 8 groschen. Belägringssedlarna cirkulerade under en mycket kort period, fram till belägringens upphävande, och trycktes i liten upplaga.

Litteratur: Pick, A., Papiergeld, Braunschweig 1967, sid. 44, 137 - 138 och plansch 65.

Ian Wiséhn

**BEGÄR FÖRTECKNING
ÖVER LITTERATUR TILL SALU
HOS SNFI
SKRIV eller RING 08-667 55 98**

Belägringssedel från Erfurt som utgavs av de franska myndigheterna i staden i november 1813. Foto: Gabriel Hildebrand, RAA/SHMM-T

Nyförvärv till Kungl. Myntkabinettet

Av Katarina Schoerner

Kungl. Myntkabinettet har, såsom gåva från Sven Svenssons Stiftelse för numismatik, erhållit två tidiga aktiebrev. Det ena är från Strömsholms slussverk och utfärdat år 1800 och det andra är från Södertälje kanal och slussverk och utfärdat år 1819.

Dessa båda aktiebrev är utförda i vackert koppartryck, som var en omisskännlig men vanlig teknik fram till ca 1830 då det litografiska trycket blev allmännare. De bägge företaget som dessa aktiebrev representerar är bara två exempel på alla de bolag som bildades runt sekelskiftet 1800 för att förbättra vattenvägarna i vårt land.

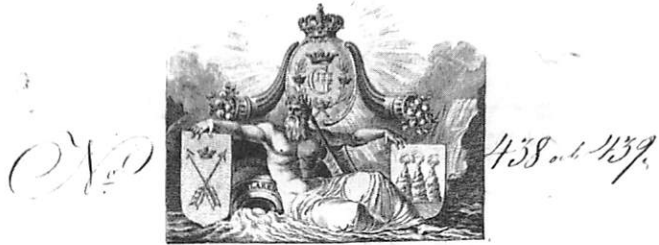
Strömsholms slussverk

Strömsholms slussverk utgjorde en självständig del av Strömsholms kanalbolag. Det var framför allt behovet av effektiva transportleder för bruksprodukterna malm, tackjärn och stångjärn från Bergslagen som föranledde byggandet av Strömsholms kanal.

Bruken i Bergslagen var ryggraden i svensk ekonomi under 1600- och 1700-talen. Under 1700-talet hade järnhanteringen vuxit ut och förbättrats och i slutet av århundradet var järnet vår i särklass största exportvara. Från bruket skulle järnet till Stockholm för vidare befordran till framför allt England, som var mitt uppe i sin industrialiseringsprocess och hade ett stort behov av järn. Det svenska järnet höll också en mycket god kvalitet och var i det närmaste helt utan konkurrens.

Transporterna hade tidigare skett landvägen, vilket ibland kunde vara ytterst opraktiskt. Ofta fick man lasta godset på hästryggen då leriga vägar gjorde framkomligheten omöjlig för vagnar. Man försökte förlägga det mesta av transporterna till vinterhalvåret, men om vintern var snöfattig kunde nära nog hela transportapparaten lamsläs. Det var ofta traktens bönder som fungerade som transportörer. Någon tillfredsställande transportorganisation fanns inte. Däremot ett uppdämt behov av nya transportsystem.

Strömsholms kanal med slussar började byggas 1777. Enligt beräkningarna skulle det ta 5–6 år att bygga en 107 km lång kanal med 26 slussar.

Actier i Strömsholms Slusswerk.

Til fullkommande af Båtfurten ifrån Spön-
Barken i Stora Kopparbergs Lahn och Väster Bergslagen
til Jön. Mälaren, har Herr Grosshandlern Carl
Kjellman

skänkt ett Capital af Trehundrade Tjugu Riksd. Specie
uträknadt i 100 Riksdaler per Actie, samt detta Capital
= 330 Riksd. äfven til fullt betalt; Och kommer således
at i nöden af denna Summa, och för de vilthor Kungl. Maj:
Måhög. Myntverket til Strömsholms Slusswerks Direction, d. 6. Aug. 1799
innehåller, deltaga i alla Strömsholms Slusswerk nämligt förante-
förmener och rättigheter, samt af all den afstänning, som af
Sjelfwa werket och dess tillhörigheter kan falla, nyta betänligt
undel. Wärande utdelningarne til 1799 äro slut betalte.
Stockholm d. 3. Martii 1800

På Strömsholms Slusswerks Directionens wagnar

Aktiebrev från Strömsholms slussverk med ett tidstypiskt motiv. En ung flodgud håller sina händer beskyddande över Dalarnas och Västmanlands landskapsvapen. Ovanför hans huvud finns Gustav III:s monogram och ett par ymnighetshorn, symboliserande överflöd och rikedom.

Foto: Gunnel Jansson, Raå.

Leden sträcker sig från Smedjebacken i Dalarna och löper genom brukssamhälLEN som Flatenberg, Fagersta, Seglingsberg (där den 14 m djupa slussen ansågs vara den djupaste av alla då kända slussar), Surahammar, Hallsta-

hammar och mynnar ut i Mälaren. Kanalen har 26 slussar som alla bär namn efter kungliga personer. De bägge första heter Konung Gustaf den III. På tre ställen (Skansen, Virsbo och Fagersta) inrättades kontor, där

slussavgifter erlades. Under åren 1777 - 1782 tjänstgjorde en herre vid namn Erik Nordwall (1753 - 1835) som slussbyggmästare. Denne man blev sedermera en framstående kanalbyggare och han återfinns bland de ledande vid bygget av Södertälje kanal och slussverk (jfr nedan).

Strömsholms kanalbolag hade redan från början dålig ekonomi. För att få in kapital inrättades en fond, där alla som tecknade sig för en andel erhöll 4% ränta på sin insats till dess att slussavgifter kunde tas ut. Subskribenterna förband sig att på egen bekostnad underhålla slussarna mot att de erhöll avgifterna. Genom denna fond fick man ihop tillräckligt med kapital för att kunna påbörja arbetet. Många bruksägare skänkte mark för kanalsträckor och många bidrog genom att flytta hyttor, smedjor och andra byggnader där kanalen skulle gå fram. Virke till slussarna fick man delvis genom donationer, bl a från Kungl Maj:t, som också upplät mark från Strömsholms kungsgård. Billig arbetskraft fick man från Västmanlands regemente. Efter fem år var pengarna ändå slut. Man fick då ett lån från Stockholms stad. Det räckte i två år. Med ytterligare upplånade medel kunde arbetet fortsätta i tre år till. Man hade då hunnit bygga 16 slussar. För att arbetet skulle kunna slutföras skänkte Gustav III 40 000 riksdaler, men då kriget med Ryssland bröt ut 1788 avstannade både utbetalningar och kanalarbete. Arbetet återupptogs 1791 och fyra år senare var kanalen äntligen färdig.

Trots alla ansträngningar och allt engagemang och trots att det tog nära 18 år i stället för fem att genomföra detta projekt, så blev resultatet inte vad man tänkt sig. Vid aktieägarnas sammankomst 1799 konstaterades att bolaget behövde få in ytterligare kapital. Några slussar var i stort behov av reparation och kanalen måste vidgas och rensas på flera ställen. Kanalen med sina slussar var ett fuskbygge och 50 år efter de första reparationerna var man tvungen att börja utarbete en total ombyggnadsplan.

Södertälje Kanal och Slussverk

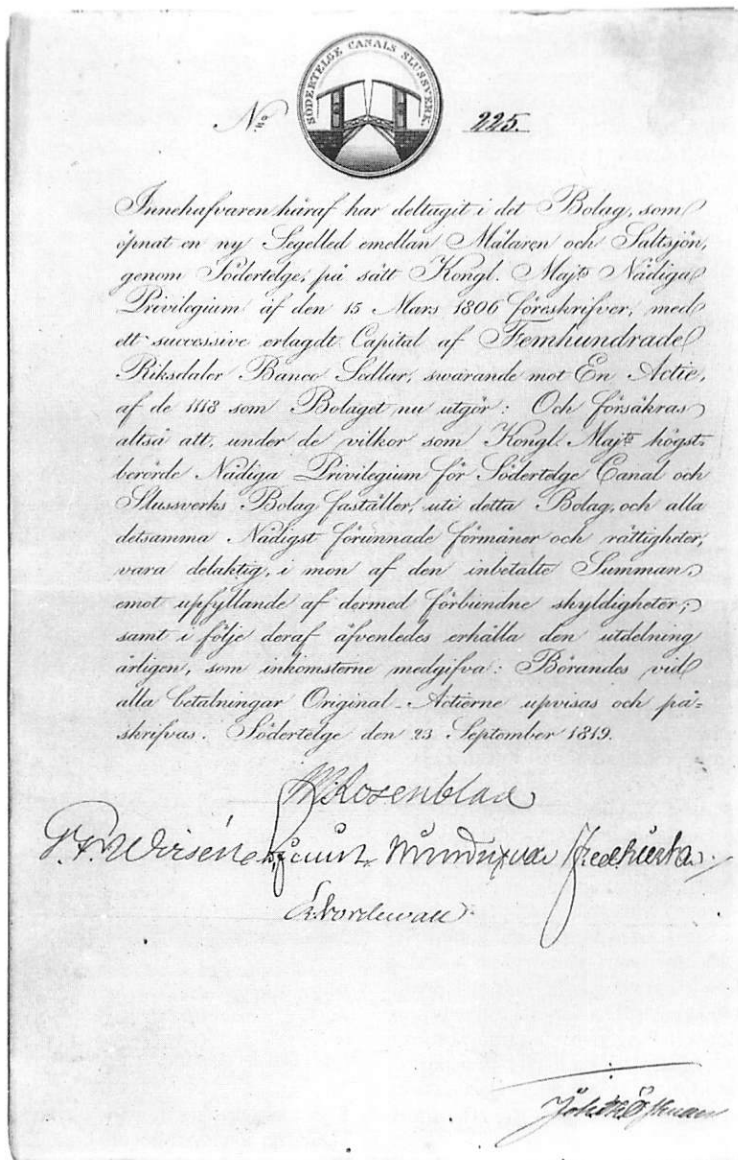
Södertälje kanals öde följer en något annorlunda kurva än Strömsholms. Om Strömsholms kanal var ett fuskbygge så var Södertälje kanal snarare ett fiasko.

Transportvägarna till och från Sö-

dertälje före kanalens tillkomst gick från Mälaren landvägen genom Södertälje ner till sjön Maren och därifrån Strömsleden ut till havet, eller landvägen från Södertälje ner till Igelstaviken och sedan ut till havet.

Södertälje var i äldre tider en viktig handels- och sjöfartsstad. Det gynn samma läget ur transportsynpunkt, mitt emellan Mälaren och sjön Maren, renderade staden en andraplats bland rikets hamnstäder. Exportvaror som järn och koppar från Bergslagen

och uppstäderna runt Mälaren passerade Södertälje på sin väg till utlandet. Det var också vid denna blomstringens tid som man först framförde önskemål till kungen om att få bygga en kanal mellan Mälaren och Saltsjön. På det sättet skulle man slippa de besvärliga landtransporterna. Staden skulle kunna få en del inkomster och handel och export skulle gynnas. Södertälje skulle få sin ställning som en betydelsefull stad bekräftad. Hertig Karl (IX), Södertäljes beskyddare och

Aktiebrev från Södertälje kanals slussverk. Vinjetten, som har karaktären av ett sigill, föreställer ett par slussportar.

Foto: Gunnel Jansson, Raå.

hertig av Södermanland, var mycket intresserad av kanalbyggen (han lät bygga bla "Hertig Karls grav" dvs Eskilstuna kanal med 14 träslussar mellan Mälaren och Hjälmaren). År 1610, då Karl blivit kung, beslutades också att en kanal skulle grävas. Om grävningarna över huvud taget påbörjades är dock oviss. Stormaktstidens herrar hade nämligen andra intressen än att gynna Södertälje. Det var i stället Stockholm som favoriserades. Det var till huvudstaden man ville förlägga handel och köpenskap. Det var dit man ville att de utländska handelsfartygen skulle segla. Ett förbud för kronans uppstädter att föra varor över Södertälje och ett förbud för Södertälje att bedriva utlandsseglation infördes. De flesta av de tyska köpmän som fanns i Södertälje flyttade och stadens ställning som handelsstad försvagades successivt under 1600-talet.

Trots tillbakagången uppgavs inte tanken på en kanal, men motiven ändrades till att denna inte blott skulle gagna Mälartrafiken utan även regleringen av vattenståndet i Mälaren. År 1661 var vattenståndet i Mälaren ovannligt högt. Regeringen kommanderade då 3 000 man militär och allmoge till staden för att gräva. På det sättet lyckades man avvärja en översvämning. Efter några få år hade dock så mycket sand och grus rasat ner i rännan att den inte längre fyllde sin funktion.

1780 steg vattenståndet igen, denna gång högre än någonsin, med översvämningar och stor förödelse i Stockholm som följd. Man var åter tvungen att öppna utloppet till Saltsjön genom Täljegraven. Att gräva en riktig kanal avsågs dock inte utan blott "att med en wattenränna leda watten till Salt-sjön". På några veckor grävdes ett två meter djupt och två meter brett dike. Översvämningarna upphörde också till en början men snart hade diket åter slammats igen av sand så att det knappt var mer "än hålet efter en knapnål på en tunna".

Ehuru det flera gånger beslutades att den påbörjade rännan skulle färdigställas till en riktig kanal hände ingenting förrän den förmögna målaren fick upp intresset för Södertälje kanal. I spetsen för denna gick landshövdingen i Uppsala, Eric af Wetterstedt. Han fick av Gustav IV Adolf fria händer att utreda frågan. Tillsammans med landets mest erfarna kanalbyggare, den ovannämnde major me-

chanicus Eric Nordwall, 1816 adlad Nordewall (engagerad bla vid Strömsholm, Hjälmarer slussverk och Trollhätte kanal), och en framstående administratör och finansman, C. E. Lagerheim utarbetades en fullständig plan med kartor och kostnadsförslag. Man ansåg att kanalen borde byggas för kronans egen räkning, eftersom slussavgifterna skulle ge "staten en vacker revenue". Dock skulle medel för igångsättandet anskaffas genom bildandet av ett privat aktiebolag. Södertälje stads borgare hade helt avskurits från projektet och stadens intressen utgjorde inte längre motiv för bygget. Nu sade man i stället att det skulle vara en fördel för Stockholm att få sina livsmedel från sydsverige den kortare vägen över Södertälje än omvägen genom Stockholms skärgård. För att ge reklam åt projektet spreds en liten broschyr om kanalens förträfflighet, och genom annonser i tidningarna inbjöds allmänheten att teckna aktier i bolaget. När teckningstiden gått ut hade 285 personer, mest ämbetsmän och hovfolk, tecknat sig för ett kapital på ca 115 000 riksdaler banko. Fastän man hade hoppats på ett större gen-svar, ansåg man ändå att de tecknade medlen räckte för att påbörja arbetet.

Den 15 mars 1806 undertecknade Gustav IV Adolf Södertälje kanals privilegieurkund. Kung. Maj:t förband sig att anskaffa 800 arbetare per år från kronans indelta regementen och tillsammans med franska och ryska krigsfångar befolkade de Södertälje stad under byggnadstiden. Tidvis fördubblades folkmängden i staden. Förhållandet mellan bolaget och staden var dock spänt. Kanalen, som borgarna hade sett som Södertäljes räddning, verkade nu i stället bidra till att förvärpa den ekonomiska kris man sedan länge befann sig i. Markägare som avstod mark till kanalen skulle få ersättning av staden. Det var ett gammalt löfte som staden, enligt privilegiebrevet, inte kunde få någon ersättning för hos bolaget. Stadskassan ansträngdes ytterligare och det är inte konstigt om man tyckte att kanalen kostade mer än den smakade. Det tog 13 år att bygga denna kanal men den stora mälartrafiken som skulle ledas över Södertälje uteblev. Ingen etablering i staden av företagare inom redar-näringen eller handeln förekom. Några hamnavgifter gick inte heller till staden. Allt gick till bolaget. Stads-

borna fick ro gratis på kanalen, men slussavgift fick de som alla andra betala. Någon handel av betydelse kom aldrig igång på Södertälje kanal. I det avseendet var kanalen ett fiasko.

Litteratur:

Anberg, R. m fl (red.): *Södertälje stads historia*. Stockholm 1968.

Borgegård, S. O.: *Strömsholms kanal*, vägledning utgiven av Länsstyrelsen i Västmanlands län. u å utan angivningsort.

Bring, S. E.: *Södertälje kanal, Uppsala 1924*.

Heckscher, E.: *Svenskt arbete och liv, del 1*, Stockholm 1946.

Heckscher, E.: *Sveriges ekonomiska historia*, Stockholm 1936.

Hägglund, J.: *Strömsholms kanals historia*. Västerås 1968.

Indebetou, G.: *Svenska aktiebrev*. Stockholm 1925.

Manasse, G.: *Svenska män och kvinnor*, del 5. Nordewall, Erik, Stockholm 1949.

Nordisk Familjebok: Stockholm 1918.

Waldén, B.: Hertig Karls furstendöme. *Svenska turistföreningens årsskrift 1941*.

MYNTFYND

Amerikansk gulds katt

Amerikanska skattjägare har hittat en gulds katt i ett vrak 30 mil utanför South Carolinas kust, rapporterar Washington Post.

Guldet - massor av mynt, däribland tusentals double eagle-mynt, och tackor - hittades ombord på vraket av "SS Central America", vilken sjönk i en orkan den 12 september 1857 på väg från San Francisco till New York med guld från Kalifornien.

"SS Central Americas" förlisning krävde 423 liv. Den enorma ekonomiska förlusten bidrog till panik i finansmarknaden, som utlöste en av de svåraste depressionerna i USA under hela 1800-talet.

MGL

Medaljen över Wilhelm Hansen

När väg- och vattenbyggaren Vilhelm Hansen (1862–1929) gick i pension fick han en medalj med sin egen bild. Hansens namn är framförallt förknipat med de stora byggarbetena för Trollhätte nya kanal- och kraftverk samt organiserandet av Vattenfallsstyrelsen (som han var chef för 1908–1928). Det var under Hansens tid som Vattenfallsstyrelsen inköpte nya vattenfall och byggde nya kraftverk, bl a vid Porjus (1910–15), Älvkarleby (1911–15), Motala (1919–21), Lilla Edet (1919–26) och Norrfors (1924–26). Han var även ansvarig för Södertälje kanals ombyggnad (1916–24) och anläggandet av Västerås ångkraftverk (1915).

Medaljen hade utförts av konstnären Svante Nilsson som på framsidan hade framställt milstolparna i vattenfallschefens livsverk. Under en reliefbild av Trollhätte kraftverks fasad finns namnen på de projekt som slutförts under Hansens ledning. Även överst på medaljen finns sådana namn.

Minnesmedaljen i guld var tillkommen på initiativ av vattenfallsverkets personal och överlämnades till Hansen vid en mottagning i vattenfallsstyrelsens sessionssal 30 juni 1928. Medaljen överlämnades av överdirektören Borgquist på personalens vägnar.

JW

Tidiga svenska skridskom Medaljer

Skridskoåkning är en urgammal selsättning. Redan i forntiden löpte våra förfäder på de frusna sjöarnas, älvarnas och havsbukternas blanka is, och gamla "isläggar" av ben har bl a hittats i birkagravar, Sigtuna, Uppsala och Lund. Olaus Magnus nämner läggarna i sin 1555 utkomna "Historia om de nordiska folken". Drygt hundra år senare beskriver den italienske diplomaten Lorenzo Magalotti, i sitt arbete om en resa i Sverige 1674, promenadåkande kavaljerer på Mälaren med smidda skridskor. Stockholm hade bra skridskoisar i forna tider. Fransmannen A. de la Motraye, som vistades i Sverige 1715–20, berättade hur han ilade fram på isjakter över isfälten kring Stockholm. År 1802 meddelar Stockholms Posten, att huvudstaden hade "ganska skicklige virtuoser" i skridskoåkning. Den tävlingsmässiga skridskosporten kan räknas från 1860-talet, och Norge gick i spetsen. Första tävlingarna i hastighetsåkning i Kristiania anordnades 1863 och loppet hade samlat ca 10 000 åskådare, d v s en femtedel av stadens befolkning. Den första svenska skridskotävlingen arrangerades 26 februari 1882 på Djurgårdsbrunnsviken. Denna tävling anordnades av Stockholms Roddförening. Banan var 11 000 fot, termometern visade + 18 ° (!) och 12 ynglingar över 16 år deltog på den regnvåta banan. Segraren föll upprepade gån-

ger. Hans namn var P. F. Ringheim och hans tid 9 min. 5 sek. Det är Sveriges förste skridskosegrare. Trots att detta var den första tävlingen, hade Stockholm länge haft banor. Skridskobanor fanns på 1860-talet i Humlegården och på Nybroviken. År 1866 bildades Kungl. Skridskoklubben med Karl XV som beskyddare och med bana vid Kastellholmen, men denna var endast öppen för medlemmar av hovet, den högsta societeten och officerare. Året innan, 1865, hade Fruntimmersskridsko föreningen bildats. Stockholms Skridsko Sällskap skapades 1886 med bana på Riddarfjärden som fanns kvar till 1910 (Nybrovikens bana stängdes 1905).

Stockholms Allmänna Skridsko Klubb (som fortfarande finns kvar) bildades 1883 och blev snart den ledande klubben och anordnade bl a internationella tävlingar på Nybroviken i Stockholm 1890 och de första svenska mästerskapen 1895. Tävlingarna avlöste varandra, verkliga förmågor i hastighetsåkning trädde fram. Under 1890-talet konkurrerade Sverige med Norge, Nederländerna och Kanada om såväl segrar som världsrekord.

Vid bildandet av en ny klubb var det första man gjorde att skaffa ett klubbemblem, stadgar och medaljer. De senare skulle användas som priser och som tecken på samhörighet. Medal-

Medalj över Vilhelm Hansen, utförd av Svante Nilsson 1928. Foto: ATA.

jerna är ofta tämligen enkelt utförda av gravörer som idag är okända. Här nedan visas exempel på dessa små medaljer – fyra från Stockholm och en från Västerås.

Fig. 1

Skridskoklubben IB i Stockholm, silverpatinerad mässing, 20 mm, ensidig, borrat hål med ögla.

Överst på medaljen i halvcirkel SKRIDSKOKLUBBEN, därunder en blomma och i mitten bokstäverna IB. Nederst finns två korslagda halvrör, sk träbrallor. Nästan inget är känt om denna Stockholmsklubb som existerade under 1890-talet.

Fig. 2

Stockholms Allmänna Skridsko Klubb, emblem fastsatt på blågult band av vattnat siden. Emblemets av vitmetall är utformad som en vapensköld med texten: STOCKHOLMS ALLM. SKRIDSKO KLUBB. Bakom skölden två korslagda halvrör.

Denna klubb stiftades 1883 och blev snart en av landets främsta. SASK inbjöd skridskoklubbar från bl a S:t Petersburg och Helsingfors att delta i tävlingar samt blev en av endast två klubbar att ingå i Internationella Skridskoförbundet som bildades 1892 (den andra var Budapesti Korcsolyászó).

Fig. 3

Stockholms Allmänna Skridsko Klubb, vitmetall, stjärnformad, 29×25 mm, brakteatpräglad med ögla.

I mitten finns två korslagda halvrör omgivna av texten: ASK 1896. Årtalet 1896 hän-syftar på de internationella tävlingar som klubben anordnade det året. Troligen en prismedalj.

Fig. 4

Stockholms Skridsko Sällskap, silver 24 mm, upptill ämne till ögla. I mitten två korslagda halvrör med lagerblad i bakgrunden och omgivna av bokstäverna SSS. Omskriftens text lyder: STOCKHOLMS SKRIDSKO SÄLLSKAP 1886. Frånsidans text: PRIS TILDELADT . . . TÄFLINGEN . . . Denna förening bildades 1886 och hade bana på Riddarfjärden fram till 1910.

Fig. 5

Westerås Skridsko Klubb, gjuten i tenn, 34×34 mm, passformad, ensidig. I mitten ett halvrör samt därovan W.S.K. Westerås Skridsko Klubb bildades 1872. Troligtvis har medaljen tillkommit någon gång under 1870-talet. Klubben som var mycket livaktigt hade bana i hamnen. Efter nära fyrtio års tillvaro upphörde den 1910.

Ian Wiséhn

Not. Författaren tackar fil.kand. Leif Yttergren, Bromma, för lämnade uppgifter.

Samtliga fotografier av Gabriel Hildebrand och Fritz Engström.

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

Beträffande: Heraldik:

Lapplands vapen.

Jag undrar: När, var och av vilken illvillig heraldiker detta minst sagt fula landskapsvapen föreslogs och när det fastställdes och av vilken instans.

Det föreställer en naken vilde med en knölpåk över axeln endast iklädd en björklövs(-?)bikini. Bikini kallades det väl inte på den tiden? – Se bifogade rabattfrimärke med årtal 1986.

Varför inte en same i nationaldräkt och/eller en tamren?

En numismatiker finner samma vapen under en adlig (!) krona på de privatbanksedlar som utgavs av Westerbottens Enskilda Bank i Umeå – alls ej Lappland – med årtal 1866 och 1876.

Lennart Wallén
Ingarö

Svar:

Låt oss citera vad framlidne statsheraldikern C. G. U. Scheffer skriver i sin *Svensk vapenbok för landskap, län och städer* (Sthlm 1967):

LAPPLAND

Vapnet fastställt den 18 juni 1949

I fält av silver en stående röd vildman med grön björklövskrans på huvudet och kring länderna, hållande i höger hand en på axeln vilande klubba av guld.

Första gången vildmannen förekommer som Lapplands vapenbild är vid tiden för Karl IX:s kröning, en fullt naturlig uppkomstid med tanke på det stora intresse denne kung ägnade Lappmarkens kolonisering och mission. Vildmannen hörde till de figurer renässansen tyckte om att framställa. Efter klassiska förebilder utrustades han med en herculesklubba. För dåtidens svenskar framstod han säkerligen som en fantasieggande symbol för den avlägsna och utforskade landsända som Lappland ännu utgjorde.

”Bikinin” kallas alltså björklövskrans i den heraldiska beskrivningen.

Karl IX titulerade sig ju "de lappars i Nordlanden konung" som en utmaning mot Kristian IV. Renen var redan upptagen i annat sammanhang (Västerbotten). Vid sekelskiftet 1600 hade man nog inte samma syn på vad som var "fult" som frågeställaren.

Heraldiken hade en förfallperiod under 1800-talet och den korrekta användningen av kronor - adliga eller andra - hör inte denna tid till. Sedan är det en annan sak att landskapen ursprungligen inte hade samma kronor ovanför sina resp. vapensköldar (i dag är de ju alla "hertigdömen") - jfr tex dessa vapen på Johan III:s, Karl IX:s och Gustav II Adolfs praktmynt! Somliga betraktades som hertigdömen, andra som grevskap.

LLI

Fråga:

I en amerikansk numismatisk tidskrift har jag funnit en annons - publicerad av den kanadensiske mynthandlaren Serge Huard i Quebec - för ett guldmynt om 100 pesos 1988, som påstås vara präglat för "H. E. Prince Philip", den sjätte suveränen över kungadömet Araucania-Patagonia ("Reino del Mapu"), till minne av att 128 år förflutit sedan detta kungadöme grundades av H. M. Orelie-Antoine I och 110-årsminnet av hans död. Den mångordiga annonsen upplyser också om att denne härskare utgav flera mynt i silver och i oädel metall, varav dock endast 1 peso och 2 centavos 1874 nämnes. I den utmärkte publikationen *Monnaies coloniales françaises* av V. Gadoury och G. Cousinié (Monte Carlo 1979) kan man inhämta på s 69, att (jag citerar i översättning) "en fransk advokat, Antoine Orville från Tonneins (stad i Lot-et-Garonne, vid floden Garonne, min anm.), proklamerade sig själv som kung av provinserna Araucanien och Patagonien i Argentina år 1874 under namnet Orville-Antoine I. Denne franske äventyrare hade själv kommit på idén att tillskapa ett inbillat kungadöme, omfattande hela södra delen av detta land. Han blev aldrig erkänd och detta pseudokungadöme nämnes endast på grund av sitt numismatiska och historiska intresse".

Författarna till denna handbok känner bara till 2-centavos-myntet men i *Unusual World Coins* av Colin R. Bruce II (Krause Publ.), som jag inte sett, lär även peson vara upptagen.

Min fråga gäller nu: vad vet man mera om äventyraren och hans ättlin-

"Guldmynt om 100 pesos 1988" i vikt av 1 troy ounce rent guld, utbjudet till samlare och representerande det obefintliga (åtminstone statsrättsligt) kungadömet Araucanien-Patagonien ("Reino del Mapu").

gar? Finns det fler "mynt" än de nämnda? Att de inte är riktiga mynt förstår jag mycket väl - lika litet som kejsardömet Trapezunts för en del år sedan utgivna, i namn av en ättling till de sista komnenerna på 1400-talet, eller andra liknande skojerier. Jag är också medveten om att "Antoine I" efter sin avsättning och återkomst till

Frankrike grundade en orden ("Ordre Royale de l'Étoile du Sud") och jag tror att mynten också tillkom då, slagna i Tyskland. Men hur har familjegalenskapen kunnat fortsätta i flera generationer och var "residerar" den nuvarande pretendenten?

Aron Ekman,
Uppsala

Medaljer över S. A. Andrée

Av Ulf Nordlind och Ian Wiséhn

Luftballongen Örnén startade sin färd mot Nordpolen 11 juli 1897. Ombord på ballongen fanns företagens ledare Salomon August Andrée, Nils Strindberg och Knut Fraenkel. Sista meddelandet från de tre kom med en brevdviva. Här berättades att de, den 13 juli kl. 12.30 middagen befann sig på 82° 2' nordlig bredd och 15° 5' östlig längd, att ballongen då gick med god fart åt sydost och att allt var väl ombord. Sedan blev det tyst, inga fler meddelanden kom.

Salomon August Andrée (1854-97) - apotekarpojken från Gränna - kom tidigt till Teknologiska institutet i Stockholm där han läste mekanik och blev ingenjör som tjuugoåring. Att han hade äventyrlusta i blodet förstår man av att han for till Förenta staterna 1876. Där tog han arbete som vaktmästarelev vid världsutställningen i Philadelphia. I denna stad erbjöds han att följa med en ballongfärd på en tur men ballongen sprack före starten. Vid ett annat tillfälle kunde han inte betala biljetten. Vid hemkomsten till Sverige (1876) bedrev han praktisk ingenjörverksamhet i en mekanisk verkstad i Jönköpingstrakten. På hösten 1880 fick han ett erbjudande

att bli assistent i fysik vid tekniska högskolan. Första kontakten med polarvärlden fick Andrée i samband med att han deltog i den meteorologiska expeditionen till Spetsbergen 1882-83. Han blev slutligen överingenjör i Kongl. Patent- och registreringsverket 1884 samtidigt som han tjänstgjorde som överlärare i experimentalfysik vid tekniska skolan 1884-89. Åren 1891-94 var han även stadsfullmäktig i Stockholm.

Andrée släppte aldrig sitt intresse för luftfärder. Sommaren 1892 gjorde han sin första flygtur från Stockholm till Bogesund i Francesco Cettis ballong. Efter dessa förberedande studier i aeronautik kunde han 1893, tack vare understöd av stiftelsen Lars Hier-tas minne, av den franske luftseglaren G. Yon inköpa ballongen "Svea", med vilken han utförde nio framgångsrika luftfärder. Bl a en färd från Göteborg till Gotland 29 november 1894, då han slog sitt hastighetsrekord och tillryggalade 400 km på 3 timmar. Han kände sig nu beredd att utforska nordpolsområdet och med bidrag från kung Oskar II, Alfred Nobel och Oscar Dickson beställde Andrée av Lachambre i Paris en ballong som fick

1. Medaljen präglades år 1896 av medaljgravören August Högel. Den tillhörande asken med de två unionsflaggorna förklarar anledningen till utgåvan. (1a) Vem skulle först nå Nordpolen – Andrée eller Nansen? Medaljen försålades till allmänheten genom Stockholms boklädare för 1 krona. Den var tillverkad i pewter. Enligt uppgift lär det dock finnas 2 exemplar präglade i silver, varav vi känner till ett. Medaljen, som mäter 51 mm, finns beskriven i Hyckert/Lilienberg II:237:1 och Malpas 156.

2. Samma är som föregående medalj utkom från Lauers fabrik i Nürnberg en liten bärbar jetong i mässing som mäter 21 mm. I hastigheten eller p.g.a okunnighet fick S. A. Andrée felaktigt förnamn; detta kan dock kompenseras av att Lauer utnämnd Andrée till doktor! Jetongen finns beskriven i Hyckert/Lilienberg II:238:3 och i Malpas 155.

3. En liten kuriositet avbildas här, nämligen ett skämtpris som tillverkats och utdelats ombord på fartyget Virgo. Det var detta fartyg som förde den lilla Andrée-expeditionen från Göteborg 1896 till Danskön vid Spetsbergen. Det är dock okänt vem som tillverkade priset och vem som eventuellt vunnit det. Att Andrée själv kan vara inblandad ser vi inte som otroligt. Han var nämligen en glad och humoristisk person och ej det motsatta, som ofta påstås.

Medaljen med den infällda 25-öringen från 1885 betingades på Appelgrens auktion nr 44 1922, nr 663 (ex. C. W. Burmester) 19 kronor och 10 öre – en summa som får anses vara ett mycket högt pris för sin tid. Köpare var handlanden Sven Svensson. År 1984 överlämnades denna medalj av Svenska Numismatiska Föreningen såsom gåva till Kungl. Myntkabinettet. Medaljen är tillverkad i silver med ingraverad tysk text. Den finns beskriven i Hyckert/Lilienberg II:238:3 not, och mäter 37 mm.

namnet Örnen. Denna ballong var även efter franska mått märklig. Den förevisades på Marsfältet i Paris och beundrades av själve presidenten. Ett första försök att nå Nordpolen 1896 stoppades av ogynnsamma vindar. Nästa år skedde uppbrottet.

Plaketten, som mäter 75x52 mm, är präglad vid Kungl. Myntet i silver och brons och är modellerad av Erik Lindberg. Av originalmodellen gjordes avgjutningar i gips. Ett exemplar finns i Andréemuseet i Gränna. En avgjutning i brons, 315x225 mm, finns i Svenska Uppfinnareföreningens lokaler i Stockholm (enligt uppgift lämnad av Ulla Ehrensverd). Plaketten finns beskriven i Hyckert/Lilienberg II:237:2, Ehrensverd 47 och Malpas 165.

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

4. År 1903 väckte professor Oscar Montelius, ledamot i Svenska sällskapet för antropologi och geografi, följande förslag:

"Prof. O. Montelius hemställde å egna och några andra af öfveringenjör S. A. Andrées vänners vägnar, att Sällskapet mätte, exempelvis genom präglandet af en medalj, lämna sin medverkan till hugfästandet af dennes minne samt hans och hans följeslagares djärfva polarfärd" (Ymer 1903, sid. 139). Ett par år senare, 1905, var plaketten färdig och kunde köpas av sällskapets medlemmar för 25 kronor i silver och 15 kronor i brons. Sällskapet beslöt senare samma år att tillhandahålla plaketten för en större allmänhet genom att försälja den genom Hallins konsthandel på Drottninggatan i Stockholm. På 1920-talet började Sällskapet utdela plaketten i silver till föredragshållare och som hedersbetygelse.

Hur färden slutade för Andrée och hans två kamrater fick världen inte veta förrän sommaren 1930. Då råkade sällfångstfartyget Bratvaag med polarforskare ombord finna deras sista läger med de tre döda kropparna, anteckningsböcker, journaler och exponerade filmrullar, som sedan kunde framkallas. Stoffen fördes hem med den gamla kanonbåten Svensksund under stora hedersbetygelser. I Stockholm skedde jordfästningen.

Det är naturligt att Andrée och hans expedition ägnats flera medaljer; mindre vanligt är det att han även i sin livstid avporträtterades på detta sätt. Ballongfärder låg i tiden och de män som vågade lyfta i luftballonger hyllades. Till bilden hör också att man från svensk sida hoppades att en svensk skulle nå den obesegrade Nordpolen först. Från norsk sida höll man på Nansen, något som vi också kan se på en av medaljerna (nr 1).

Tyvärr överskuggar den tragiska ballongfärden S. A. Andrées yrkesverksamhet. Han var mycket mångsi-

6. Svenska Idrottsförbundet slog denna medalj 1936 för användning som tävlingspris vid årets fridrottsdag. Den är modellerad av Walther Bruno och mäter 39,5 mm. Präglingen skedde i Westins ateljé i Stockholm. Finns i silver och brons.

5. Denna medalj slogs 1930 med anledning av hemförandet till Sverige av de på Vitön återfunna lämningarna efter expeditionen och dess tre medlemmar. Medaljen är präglad och försäld i silver och brons av AB Sporrang, Stockholm. Den är modellerad av Alfred Ohlson och finns beskriven i Wahlstedt II:136:4.

dig och drev med stor energi den dagliga praktiska ingenjörsvksamheten. Minnet efter Andrée som skicklig kollega levde länge kvar på patent- och registreringsverket.

7. Svenska Uppfinnareföreningen instiftade år 1946, samma år som dess 60-årsjubileum, en prisplakett att i silver med på framsidan ingraverad dedikation tilldelas framstående uppfinnare och för förtjänstfullt arbete i föreningen. I guld har plaketten utdelats endast en gång och då till Gustav VI Adolf, föreningens hedersledamot. Att kalla någon till hedersledamot är föreningens högsta hedersbetygelse. Plaketten utdelas också i brons som minnesgåva m m; dock ej med inskription på framsidan. S. A. Andrée var Svenska Uppfinnareföreningens stiftare och dess förste ordförande 1886-87. Plaketten är modellerad av Åke Hammarberg (huvudet av Alfred Ohlson, se nr 5). Präglad av AB Sporrang, Stockholm, 91x61 mm. Den latinska inskriften på plaketten: *Inventio omnia vincit* betyder "Uppfinningsförmågan övervinner allt".

**GYNNA
SNT:s
ANNONSÖRER**

Prenumerera för år 1990

**Helårsprenumeration
med illustrerade
kataloger
för endast 65:-**

Betalning till pg 654 - 4

AUKTIONSVERKET

MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK

Jakobsgatan 10, Box 16256, 103 25 Stockholm, Tel 08-14 24 40.
Engelbrektsgatan 7, 211 33 Malmö, Tel 040-11 20 26.

Norrlands framtid – ett minne blott!

Av Katarina Schoerner

Bland Kungl. Myntkabinetts samlingar av historiska aktiebrev finns två stycken utfärdade 1872 och 1873 av "Aktiesällskapet Norrlands Framtid" i Sundsvall.

"Norrland och dess Framtid", eller, som den senare kom att kallas, "Norrlands Framtid", var namnet på en tidskrift som började utges 1869 av Anders Jacob Thomée, som då var borgmästare i Östersund. 1872 tog A. J. Thomée initiativet till bildandet av "Sällskapet för Norrlands väl". Både tidskriften och "sällskapet" var ett led i Thomées strävan att göra Norrland känt och förbättra levnadsvillkoren för norrlänningarna.

Tidningen skulle vara billig, den skulle spridas utanför Norrlands gränser och den skulle inte förmedla nyheter utan i stället försöka upplysa allmogen om hur man bäst kunde ta tillvara Norrlands unika naturresurser. Framför allt propagerade man för

järnvägens utbyggnad i Norrland och över gränsen till Norge. Genom denna skulle främlingskap undanröjas och en samverkan mellan folket skulle bidra till Norrlands framåtskridande.

Thomée var även bruksägare och bedrev handel med Norge. Under 1850-talet arbetade han energiskt för byggandet av en kommunikationsled, d v s en kombinerad vatten- och vägtrafikled, mellan Levanger i Norge och Sundsvall. Bakom hans engagemang låg omsorgen om brukets handel, men kanske i ännu högre grad insikten om att förbättrade kommunikationer skulle bidra till Norrlands utveckling i stort. För byggandet av leden söktes flera olika anslag, bl a hos Västernorrlands läns landsting, där denna ansökan var den första som rörde "anstalter för kommunikationsväsendets befordrande" i länet.

Tidskriften "Norrlands framtid" utkom med sitt första nummer 1869, bara ett par år efter det som brukar

kallas "det stora svagåret". Efter flera års dåliga skördar drabbades Norrland år 1867 av en mycket lång vinter som resulterade i missväxt och hungersnöd. Trots detta tycks Thomée ha behållit sin optimistiska framtidstro. Norrland var, enligt Thomée, "ett America inom egna gränser". Bildandet av ett aktiesällskap med det hoppfulla namnet "Norrlands Framtid" avspeglar också den dynamiska utveckling som industrialismen var en del av och i vilken Norrland, med sina stora naturtillgångar och växande befolkning, utgjorde en viktig del.

Jordbruksutveckling, skogskötsel, kommunikationsutbyggnad och bruksnäring är några av de områden som engagerade Thomée och som vittnar om hans stora intresse för samhällsutveckling. Han satsade hela sin privata förmögenhet i olika företag, men hans iver var dock större än hans affärssinne, och han kom på obestånd. "Norrlands Framtid" bestod fram till 1876. Om tidningen lyckades inbringa några pengar till sina ägare är okänt, men kanske den ändå bidrog något till att sprida kunskap om Norrland.

Återstår för var och en att tolka den

lilla anteckningen nederst på ett av aktiebrev - "Ett minne blott".

Aktiebrev utgivet av Aktie-Sällskapet Norrlands Framtid 1873. Att det var svårt att göra något åt den norrländska industrin under 1870-talet, emigrationsåren till Amerika, förstär man nästan när man ser på detta slitna aktiebrev som dessutom har tillskriften nederst "Ett minne blott!".

Foto: Gummel Jansson, RAÄ/SHMM-T.

N 1.

NORRLAND

April.

OCH

1869.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

De viktiga frågor, som för Norrlands framåtskridande nu äro väckte, borde kunna lättare och snarare lösas, om någon billig tidning funnes, deri desse kunde behandlas och såmedelst frågorna kommo att begrundas af alla klasser och i alla trakter af Norrland. Otvifvelaktigt skulle man på detta sätt åstadkomma en *samverkan* af hela Norrlands folk, hvarförutan dessa frågor icke så snart kunna lösas. Ortens tidningar blefve utan tvifvel goda bundsförvanter åt en sådan tidning; men att uteslutande genom dem nå ett sådant mål kan icke förväntas. Dels bristande utrymme, dels olika åsigtter äro hinder för målets vinnande på denna väg, — det har erfarenheten noggsamt visat. — Vi tro därför, att målet helst skall kunna vinnas, om någon tidning odeladt egnar sig deråt, utan att sysselsätta sig med dagens nyheter. Om en sådan tidning tillika redogjorde för förhållandena i den delen af Norge, som gränsar till Norrland, och dessutom för de rön och erfarenheter i fråga om jordbruket och öfriga näringarne, som man gjort både i den delen af Norge och Norrland skulle en sådan tidning utan tvifvel få en så stor spridning i båda rikena, att uppoffringar kunde göras för samlande och återgifvande af mycket godt, som borde kunna bli till stort gagn för båda folken. Den obekantskap desse ega om hvarandra skulle på så sätt till någon del undanröjas och tidningen sannolikt gifva anledning till ett lifligare utbyte af både åsigtter och af jordens och hafvets hättvor, derigenom befolkningen i dessa trakter närmas mera till hvarandra.

Nummer ett av tidskriften "Norrland och dess framtid", april 1869.

Foto: Kungl. Biblioteket.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Tillfälliga utställningar:

"Ur dolda gömmor"

Berndt Hellebergs medaljer

förlängd till 7/1.

"Ur berg i börs"

6/12-11/2

OBS! På Tekniska museet!

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för information.

Museet:

Tisdag - söndag 11 - 16

Måndag stängt

Besöksstid: tisdag 13 - 16

ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel: 08-783 94 00

RECENSIONER

BAR 4, 1974: *Coins and the Archaeologist* (editors: John Casey & Richard Reece). 271 s.

I arkeologiska och numismatiska litteraturhänvisningar dyker numera ständigt upp bokstavskombinationen BAR, som står för *British Archaeological Reports*. Det är en mycket intressant och givande serie.

Nummer 4 innehåller 13 bidrag från ett tvådagarssymposium om mynt och arkeologi vid arkeologiska institutet i London 1973, med såväl numismatiker som arkeologer såsom deltagare. Symposiets ämne var tidig myntning och myntcirkulation på de brittiska öarna. Med hänsyn till att den engelska myntningen varit och fortfarande är av stort intresse för oss i Norden gör jag ett referat av innehållet.

John Collis skriver i *A functionalist approach to pre-Roman coinage* om engelsk myntning före den romerska invasionen av England och ägnar sig särskilt åt Cunobeline's samt inslagen av guld, silver och brons i myntpräglingen.

Den välkända numismatikern Anne S. Robertson ger oss mycken lärdom i *Romano-British coin hoards: their numismatic, archaeological and historical significance*. Mer än 1400 redovisade fynd av romerska mynt har gjorts i England. Med utgångspunkt från dessas sammansättning och fyndplatser ger Robertson oss besked om: hur mynten sparades och förvarades; i vilka föremål av metall, keramik m m som skatterna förvarats; omständigheterna kring skatternas nedgrävning; metallerna i, storleken på och sammansättningen av dessa skatter, därvid särskilt intresse ägnats åt de principer, efter vilka mynten sparats; slutet för de romerska mynten i Britannien; för vilka kejsare som skatternas sista mynt präglats (i fina kartor); om fynden gjorts på romerska eller brittiska platser (legionläger, Hadrianus-vallen, villaområden etc).

En torr uppräknig kan inte ge ett rätt begrepp om vilken rikedom på sakuppgifter som Robertson skänker oss. Ur hennes sammanfattning kan citeras:

"In general, then, the composition of Romano-British coin hoards, and the circumstances of their deposition, or concealment, leave no doubt that their owners thought them valuable, hid them away deliberately, and with care, and would make every possible effort to recover them when the reason for their concealment had passed."

John Casey, universitetet i Durham, går i *The interpretation of Romano-British site finds* in på en tolkning av resultaten från utgrävningarna av några platser (militära och civila) från den romerska tiden, sedda i förhållande till platsernas utnyttjande under den tiden. Med utgångspunkt i att varje plats ger minst 1 000 mynt presenterar han

följande formel:

$$\frac{\text{Mynt per regent}}{\text{Längd på regentens regeringstid}} \times \frac{1\,000}{\text{Totalt antal mynt på platsen}}$$

Det är många intressanta uppgifter, som Casey på så sätt får fram av penningflöde, om fyndsammansättning ("The reasons for the decline in the numbers of surviving coins may be sought in the nature of the composition of the currency") och om de historiska händelsernas genomslag ("We have the reflection of a complex combination of factors, provincial as well as empire-wide").

Peter Curnow vid arkeologiska institutet i London understryker i sin artikel (*Coin lists: some problems of the smaller site*) betydelsen av tillförlitliga listor över myntfynden och uttalar: "It is obvious that the stratified coin is the major requirement of the archaeologist, - it is a closely dated document - but care should be taken not to place upon it more evidential value than in fact it will bear and this itself will vary with the type of coin found". Hans artikel innehåller flera intressanta utgrävningsresultat från romartiden.

Richard Reece vid samma institut ger sig i *Clustering of coin finds in Britain, France and Italy* in på problemen vid tolkning av enskilda myntfynd på ett nytt sätt. Han delar in mynten i fyra faser: till år 259 A D, 259 - 294, 294 - 330 och 330 - ca 402. De totalt funna mynten fördelas på fyra områden: England, norra Frankrike och Rhelandet, södra Frankrike och norra Italien. De erhållna procentalen jämför han sedan med motsvarande procental från större utgrävningar. Han når härigenom vissa intressanta resultat, så att han avslutar sitt bidrag med orden: "Further work may lead, for convenience, into the maw of a computer but the basic idea is extremely simple and I hope this gentle introduction will give my arithmophobic colleagues courage to follow me so that I may have the benefit of their continued help and criticism".

Reece ger sig även in på *Numerical aspects of Roman coin hoards in Britain*. Vid sin granskning delar han in skattfynden i tidiga silverskatter, tidigare bronskatter och senare bronskatter. För silverskatternas del kommer han till "the inevitable result (is) that the coins of a given Emperor will never stand at their highest proportion in the general coinage until well after that Emperor's death - perhaps some 20 or 30 years later". Han presenterar tabeller, som visar hur denarer från Antonius Pius förekommer i skattfynd ända fram till Postumus (268 A D) och hur republikanska denarer finns i fynd fram till 307 A D. Hans granskning av bronsfynden visar, att bronsmynt nådde Britannien redan under första århundradet och att "a date for the end of widespread single coin

use in Britain . . . is probably to be put circa 425". Han summerar med orden: "The recognition of a postcoin phase in Romano-British archaeology is as yet in its infancy, but after such heavy coin use well into the fifth century, phases which continue Roman occupation and produce typical Roman artefacts, but no coins, must be dated in the second quarter of the century".

George C. Boon vid Wales' nationalmuseum skriver om *Counterfeit coins in Roman Britain* och börjar sin artikel med att konstatera, att "counterfeiting, if not the oldest profession . . . a distinction which is usually allowed to another, likewise illicit - is one of the oldest. . . . But no period has the counterfeiter been so active as in Roman times". Det är en mycket detaljerad, rikt illustrerad artikel, som ger oss en fin överblick av falskmyntningen inom romerska riket, om myntförordningarnas inverkan på dessamma, om förfalskningarnas spridning (stampkedjor mellan fynd i England och Frankrike), om fyndens sammansättning av äkta och falska mynt o s v. Artikeln är den största av bokens bidrag - 78 av 271 sidor - men vilka sidor och illustrationer! Artikelns budskap blir, att en amatör bör bestämt akta sig för vissa mynttyper.

I sitt andra bidrag, *Data for dating*, går John Collis in på svårigheterna med att använda romerska mynt i dateringssyfte, eftersom "we have still failed to evaluate the length of circulation of individual types". Han lägger fram ett särskilt program för tolkning av myntfynd med utgångspunkt i inledningsorden: "In its progress from the moneyer's die to the excavator's finds tray, a coin has undergone a series of varied selection processes".

Även J. P. C. Kent vid British Museum tar upp frågan om *Interpreting coin-finds*. Han inleder sitt föredrag med de självkritiska orden: "If numismatists had effectively persuaded their archaeological, economic and historical colleagues of the essential validity of their techniques and conclusions, it would not have been necessary to hold this conference at all". Han redovisar olika omständigheter kring gjorda fynd och publicerar kartor över engelska fynd från 1500- och 1600-talen, med särskild betoning av tiden för inbördeskriget på 1640-talet. Om denna tid konstaterar han, att "movements of individual armies stand out not at all".

Av sakuppgifterna i Kent's artikel bör till svenska forskare räddas innehållet i ett papper, som fanns bifogat ett fynd i Würtemberg från 30-åriga kriget (då svenskar sprad fasa i södra Tyskland):

*Der Schwedt is komme,
hat als mitgnomme,
hat auch walle have,
i habs vergrabe.*

1634 Bozehart.

S. E. Rigold behandlar *Coins found in Anglo-Saxon burials*. Han finner, att sedvänjan med gravgods fortsatt efter övergån-

gen till kristendomen, och konstaterar, att "coins are the ultimate and most persistent form of grave-goods, commonly, but not always, the only beigabe in a relatively late grave". Han delar in de monetära gravgåvorna i romerska mynt, i östromerska och västgotiska guldmynt samt i sceattas och skiljer på monterade (smycken) och omonterade mynt.

D. M. Metcalf från Ashmolean Museum i Oxford ägnar sig åt *Monetary expansion and recession: interpreting the distribution patterns of seventh and eighth century coins*. Det har blivit en intressant, detaljrik genomgång av myntflöde och myntning i de sju anglo-saxiska kungadömena. Metcalf sammanfattar sina rön på följande sätt:

- Från ca 600 Merovingiska mynt förekommer rikligt i några centra på ostkusten. Betydande anglo-saxisk myntning.
- 630- och 640-talen En blomstrande anglo-saxisk guldmyntning mer allmänt i sydöstra England.
- 650- och 660-talen Gradvist försvinnande av guld. Minskat myntflöde?
- Ca 675/85 Införandet av silverpennies. Långsam utveckling under myntmästarna Pada och "Varimundus".
- Ca 695-ca 725 Sceattas, serie A och B, begränsade till östra Kent.
- Ca 720-ca 740 Utveckling av regional myntning mer allmänt i sydöstra England.
- Ca 740-ca 750 Kollaps för sceattamyntningen. Oberoende myntning i Northumbria.
- Före ca 770 Reformerade pennies i östra Kent. Begränsad myntning för Heahberht, Ecgberht och Offa.
- Efter 786 Expansion för Offas myntning i hela sydöstra England.

Artikeln ger oss även utblickar mot de frisiska och frankiska områdena, bl a till Karl den stores myntning och dess anknytning till engelska förebilder.

Den berömda numismatikern *Michael Dolley* för fram *Some thoughts on the manner of publication of coins found in the course of archaeological excavations*. Han börjar med följande uttalande: "The first point to be made, and it is one too often forgotten, is that the archaeologist is not the only nor even the prime beneficiary from his discoveries". Med olika exempel visar Dolley på *dels* betydelsen av rätt handhavande och tolkning av myntfynd för olika discipliner och *dels* därför angelägenheten av intimt samarbete mellan arkeolog och numismatiker från första början av en planerad utgrävning. Han följer upp de olika

stadierna ända fram till publiceringsmomentet - med olika intressanta exempel från engelska och irländska utgrävningar. Artikeln är absolut värd att närmare studeras av dagens svenska aktörer (Dolley berör även kyrkfynd).

Boken avslutas med en artikel av den kända numismatikern vid British Museum *Marion M. Archibald* om *English medieval coins as dating evidence*. Hon inleder med synpunkter på arkeologens frågor: när präglades myntet och huru långt efteråt deponerades det? Hon fäster därvid uppmärksamheten på osäkerheten om vissa präglingsstider, på frågan om längden av myntets cirkulationstid, på variationer i noteringen av olika nominaler och metaller, på nominalskillnader mellan ströfynd och skattfynd, o s v. Därefter granskar Archibald närmare utmyntningen av "Thrymsa" och "Sceattas", av den tidiga saxiska pennyn från Offa till Edgar, av Eadgars reformpenny till Stefan, av Tealby-, Shortcross- och Longcross-pennies samt av sterling-myntningen från Edward I till Henrik VIII. Det är många intressanta omständigheter, som förs fram om dessa perioder på grundval av forskningens dåvarande ståndpunkt - för många för att föras fram i en sådan här anmälan. Blott att konstatera, att detta kapitel bör läsas av den som mer konsekvent vill forska om eller samla engelska medeltidsmynt.

NUF

Berliner Numismatische Forschungen 3. Berlin 1989. 132 sid. och 16 planscher. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften. ISSN 0233-0148.

Det är lätt att numismatiska tidskrifter startas med höga ambitioner som sedan blir svåra att förverkliga år efter år vilket ofta medför förseningar. Detta fenomen har dock ännu inte drabbat den nya tidskriften från Berlin, som nu punktligt utkommit för tredje året.

Myntkabinetets i Berlin nya ledare, Wolfgang Steguweit, inleder artiklarna med att redovisa den anglosaxiska samlingen i Gotha. Tidigare har motsvarande samlingar i Berlin (B. Kluge, Sylloge of coins of the British Isles 36) och Dresden (M. Blackburn & M. Dolley, Spink's Numismatic Circular 1982, s. 47-49, 85-86) publicerats. Av de 59 mynten i Gotha tillhör 36 den i svenska fynd väl representerade perioden 991-1056, men de är mycket ojämnt fördelade vilket skulle kunna tyda på att de huvudsakligen kommer från två fynd. Provenienserna gick dock förlorade i samband med andra världskriget och endast ett fåtal kan rekonstrueras med hjälp av bevarade inventarie-kataloger. Den enda nu kända fyndproveniensen gäller dock den äldre myntgruppen (före 991) och omfattar minst tre ex. (mer sannolikt 19 ex) från det enorma Cuerdalefyndet som gjordes 1840 i norra England. Det undantogs av vikingar några få år in på 900-talet och omfattande ca 7 000 mynt samt stora mängder silver. Av illustrationerna fram-

går att några mynt är försedda med testhack, vilket inte är känt från svensk fyndförrän under slutet av 900-talet. Man kan därför konstatera att det var vikingarna i England som introducerade detta fenomen som under 1000-talet blir mycket vanligt på de flesta mynt som hittas i Nordeuropa. Dessvärre redovisas inte förekomst och antal hack inom denna tidiga grupp i Steguweits katalog utan de noteras först från Æthelred II 978-1016.

Bernd Kluge har granskat myntningen i Halberstadt under biskoparna Brantho 1023-1036 och Burchard I 1036-1059. De 110 kända ex. analyseras med avseende på typer och stampar. Sammanlagt finns det 6 understamper och 17 överstamper. Fyra präglingsfaser kan urskiljas och med hjälp av fynden dateras de till en tioårsperiod ca 1035/6-1045/6. Samtliga ex. redovisas i en katalog och författaren påpekar särskilt det svenska materialets (52 ex.) betydelse. De tyska mynten är genomgående slarvigt präglade under vikingatiden, men Kluges studie, liksom andra liknande, visar att stampstudier är möjliga även inom (åtminstone delar av) detta område. Metoden är sedan länge beprövad inom andra delar av numismatiken och blir säkerligen allt mer betydelsefull inom den tyska vikingatida numismatiken eftersom den kompletterar den mer traditionella fyndanalysen.

De sk tjurhuvudsbrakteaterna från Mecklenburg utgör ett viktigt inslag i svenska lösfynd under andra hälften av 1400-talet. De äldsta typerna (präglade redan ca 1201-1245) av denna långa serie behandlas av Reinhard Uecker och Michael Kunzel. Författarna behandlar och avvisar inledningsvis nästan alla de typer som vid olika tillfällen ansetts som de äldsta från Mecklenburg. Endast den unika brakteaten från greve Guelzlin II 1195-1220 kan komma ifråga men myntherren här är greven av Schwerin och inte de mecklenburgska furstarna. Med ledning av stil och fyndproveniensen katalogiseras därefter tjurhuvudsbrakteaterna på 63 nr (alla illustrerade) varav de åtta sista kan betraktas som efterpräglade. Antalet typer och varianter är dock färre och hänger samman med de årliga myntindragningarna. Myntningen behandlas också med utgångspunkt från vikt, diameter, och halt.

En uppsats av Adalbert Büttner publiceras här postumt efter att ha bearbetats av redaktionen. Den behandlar tullskrivaren Hermann Botes notiser och teckningar av mynt i Goslars tänkebok under början av 1500-talet.

Bernd Kluge redogör för ett i staden Gnoien 1984 gjort myntfynd med 1274 mynt och slutmynt 1556. Med två undantag består fyndet av lägre nominaler. Bland dessa märks en dansk skilling 1536 från Kristian III samt 16 sechslingar och doppschillingar präglade för danska kungar i egenskap av hertigar av Schleswig-Holstein.

Artiklarna avslutas av Heinz Fenger

som behandlar obligationer från kungadömet Westfalen. Westfalen uppkom under Napoleonkrigen som ett resultat av freden i Tilsit 1807 och tvangs betala mer än 25 miljoner franc till Frankrike. För att betala skulden beslutade man att ge ut obligationer för 20 miljoner franc. Efter krigsslutet blev endast en mindre del av obligationernas ursprungliga värde återbetalat.

Bland recensioner finns i denna årgång en utförlig kommentar av de hittills utkomna åtta volymerna i den sk CNS-serien som redovisar det vikingatida svenska fyndmaterialet.

Kenneth Jonsson

Ny forskning om Sigtunamyntningen

Sigtunamyntningen under vikingatiden blev en realitet inom svensk numismatik genom den stora myntskatt som kom i dagen år 1704 i Näs i Österåkers socken i Uppland. Utom en mängd tyska och anglosaxiska mynt innehöll skatten mellan 50 och 100 mynt med inskrifter som angav att de präglats i Sigtuna av myntmästare med engelska namn och med den engelske kungen Ethelred II:s mynt som förebilder. Det skulle emellertid komma att dröja ytterligare ett och ett halvt århundrade innan forskarna kunde enas om att dessa mynt verkligen utgavs i Sverige och inte i England. Men även därefter har många problem kring myntgruppen kvarstått som till synes lösliga. Bland annat har man kunnat konstatera att en stor mängd mynt som utgör imitationer av Ethelreds engelska mynt – ibland också med Ethelreds namn – vilka påträffats i svenska vikingatidsfynd måste ha präglats i Skandinavien. Redan 1927 framkastade Bengt Thordeman att också dessa imitationer hade präglats i Sigtuna.

Det är först den stora inventering av vikingatidens svenska myntskatter, vilken på 1950-talet initierades av Nils Ludvig Rasmussen och ännu pågår under ledning av professor Brita Malmer, som gjort det möjligt att vetenskapligt presentera detta myntmaterial i dess helhet och på ett sådant sätt att det kunnat bilda underlag för en grundligare bearbetning än som förut varit möjlig av de ca 3000 ethelred-imitationer som nu är kända. Som grund för denna inventering har använts en förfinad beskrivningsmetodik, som utarbetats av arkeologen Mats P. Malmer, och som visat sig lika användbar inom numismatiken som inom den förhistoriska forskningen. Den kännetecknas dels av ett omfattande insamlingsarbete, dels av en noggrann registrering av alla individuella särdrag hos de enskilda föremålen (mynten) samt av en systematisering av uppgifterna för att spåra egenskaper som kan tyda på gemensamma utgångspunkter. Metoden lämpar sig sålunda utmärkt för statistisk datorisering. I en lång rad verk, främst doktorsavhandlingen *Nordiska mynt före år 1000* (1966) har Brita Malmer visat hur fruktbara resultat som i praktiken kan uppnås genom användandet av denna metodik. Nu har hon i sitt senaste

verk, *The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005* – alltså på engelska, som numera är de lärdas latin – tillämpat sin forskningsmetod också på sigtunamynten och på de nordiska ethelred-imitationerna över huvud.

Den nu utkomna volymen (120 sidor och 36 planscher) är den första av planerade tre och omfattar de myntgrupper som traditionellt har betraktats som Olof Skötkonungs samt ethelred-imitationer med mer eller mindre förvirrade inskrifter av Ethelreds namn som har anknytning till den egentliga sigtunamyntningen och som präglats före 1005. En andra volym skall behandla ethelred-imitationer från Sydsandinavien tillsammans med sigtunamyntningen före Anund Jakob. I en tredje volym avser Brita Malmer att presentera en syntes av forskningsresultatet.

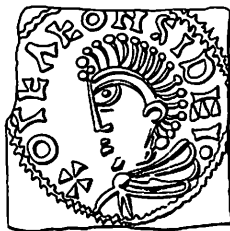
Det är alltså det första resultatet av ett imponerande forskningsarbete som framlägs i den nu publicerade volymen. Brita Malmers arbete med de nordiska ethelred-imitationerna började redan 1959, då hon lade upp ett koregister över alla kända ethelred-imitationer, inklusive de säkra Olof Skötkonungmynten. När hon 1965 publicerade en forskningsrapport med preliminära resultat (*Olof Skötkonungs mynt och andra Ethelred-imitationer*) omfattade denna katalog över 2000 blyertsskisser. Det material som framlägs i denna första volym omfattar 1097 mynt, präglade med 301 stämplarna (109 åtside- och 192 fränsidestämplarna). Man känner till 15 åtside- och

11 fränsidestämplarna med beteckningen Olof Rex samt Sigtuna respektive Svear eller med myntmästarnamn som har anknytning till Sigtuna. Genom att noggrant registrera alla de kombinationer mellan stämplarna som uppstått under präglingsarbetet ("die-links") har Brita Malmer kunnat urskilja tre stora och 21 mindre länk kedjor. Härigenom har de olika stämpelkombinationerna bildat ett mönster som fixerar dem i en myntningsförloppet och placerar dem i en inbördes kronologi. Utgångspunkten härvidlag har givetvis varit den kronologi över Ethelreds kända engelska mynttyper som på senare år byggts upp av engelska och även svenska numismatiker: Crux 991 - 997, Intermediate small cross ca 997 och slutligen Long cross från slutet av 990-talet. Början av myntningen i Sigtuna förlägger Brita Malmer till ca 995, tydligen utgående från den kända danegäldutbetalningen år 994, då 16 000 pund silver betalades till en skandinavisk vikingaflootta.

I sitt arbete har Brita Malmer kunnat utnyttja den ingående forskning om anglosaxiska mynt som initierades i anslutning till den stockholmska inventeringen av svenska myntfynd från vikingatiden, vari också ett antal engelska numismatiker deltagit och därigenom fått tillgång till ett mångdubbelt större forskningsmaterial än som varit tillgängligt i England. Framför allt har nya forskningsrön kunnat göras ifråga om de engelska förebildernas datering, präglings teknik, stämpelstil och distribution. Engelska myntforskare har kunnat konstatera att en del av de skandinaviska efterpräglarna har utförts med myntstämplarna som måste ha graverats i England och alltså har importerats därifrån. Närmare 300 stämplarna till de mynt som anger sig som präglade för Olof Skötkonung anses emellertid graverade i Sigtuna. För de 1068 mynt som redovisas i materialet finns noggranna uppgifter om vikt, storlek, ev. fyndförhållanden samt (ifråga om mynt utan känd proveniens) i vilken samling de befinner sig. Man känner proveniens för 492 eller 45% av de behandlade mynten, och 278 är kända genom arkivuppgifter. 300 av mynten kommer från 81 gotländska fynd, 131 från 36 fynd i övriga delar av nuvarande Sverige. Det största fyndet är från Eskilstuna (1833) med 137 mynt, det näst största från Österåker (1704) med 50 - 100 mynt. 75 av skattfynden har nedläggningstiden 994 - 1016.

Den resonerande framställningen i denna första volym avslutas med omfångsrika kataloger över alla de behandlade mynten med därtill hörande tekniska uppgifter samt över de myntfynd där de en gång ingått. På 36 planscher redovisar Brita Malmer den systematisering av myntinskrifterna som hon genomfört, meddelar schematiska översikter över konstaterade stämpel kedjor och avbildar alla stämpeltyper i förstorad skala.

"The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005" utgör första tredjedelen av ett pågående

Ny litteratur

Brita Malmer, *The Sigtuna coinage c. 995 - 1005*. Commentationes de nummis saeculorum IX - XI in Suecia repertis. Nova series 4. 120 sidor samt 36 planscher. 325 kr plus porto.

Tidigare utgiven i samma serie Kenneth Jonsson, *The new era. The reformation of the late Anglo-Saxon coinage*. Commentationes ... 1. 267 sidor. 325 kr plus porto.

Säljs i mynthandeln eller kan beställas direkt från Numismatiska forskningsgruppen, c/o Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm.

forskningsarbete, och det är naturligtvis förmået att redan nu dra några definitiva slutsatser av det publicerade materialet. Så mycket är emellertid klart att Brita Malmers forskning ställer mycket av den tidigare forskningen på huvudet. Hon drar in ethelred-imitationerna med helt eller delvis förvirrade inskrifter i serien av de mynt som tidigare definierats som de ordinarie sigtunamynten och avser tydligen att därmed fylla igen det gap som man hittills trott sig finna mellan Olof Skötkonungs och Anund Jakobs myntningsperioder. Som den äldsta mynttypen i serien placeras hon det mynt som i Lars O. Lagerqvists översiktsverk "Svenska mynt under vikingatid och medeltid" (1970) fått typnumret 2d, dvs där Olof anger sig som konung i Sigtuna och med Godwine som myntmästare. Motiveringen är att denna typ står den engelska förebilden närmast. Jag vill inte föregripa Brita Malmers kronologi genom att framföra en avvikande mening men gör ändå den reflexionen att det förefaller mig sannolikt att de mynt som saknar myntort och kungasäte (Sigtuna) skulle kunna vara de äldsta. De överensstämmer nämligen bättre med de mynt som Godwine ungefär vid samma tid lät prägla för Danmark (REX AD DENER) och Norge (REX NOR), särskilt om man laborerar med tanken att de första danska, norska och svenska mynten präglats i ett härläger, t ex i Danmark. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till denna hypotes.

I Brita Malmers material finns 358 mynt som präglats på fyrkantig platt. Det har konstaterats att dessa mynt måste ha cirkulerat samtidigt med rundmynt som slagits med samma stämplor. Brita Malmer antar att mynt på fyrkantig platt präglats när det gällt att snabbt få fram mynt till stora utbetalningar. En annan möjlighet skulle emellertid kunna vara att de fyrkantiga mynten

representerar en högre valör än de runda. Liksom man kunde åstadkomma lägre valörer genom att klippa sönder rundmynten efter korsvinklarna, vilket man tveivelsutan gjorde i England (se t ex A. J. Robertson: *The Laws of the Kings of England*, 1925 - Aethelred IV:2), kunde man få fram en högre valör, lämpad för speciella fiskala utgifter, exempelvis tullar, genom att prägla mynten på större platt. Det borde vara tekniskt enklare än att göra mynten tjockare.

Men frånsatt dessa anmärkningar avvaktar man med spänning fortsättningen på detta noggranna och ambitiöst upplagda forskningsarbete.

Erik Gamby

A. Mikolajczyk: *Sylloge of Coins of the British Isles* 37. Polish Museums, Anglo-Saxon and later medieval British coins. Oxford 1987. 78 sidor inkl. 20 planscher. Oxford University Press. ISBN 0-19-726063-2.

I serien *Sylloge of Coins of the British Isles*, som startade 1958, gjorde Östeuropa debut med samlingen i Östberlin i volym 36 och redan i följande volym var turen kommen till Polen. Inom det nuvarande Polens gränser samt de dåtida slaviska områdena fram till Elbe har man hittat fler vikingatida mynt än i Sverige, ca 250 000 (ungefärlig siffra eftersom uppgift om antal ex. saknas för ett stort antal fynd) resp. ca 222 000. Inte mindre än 187 polska fynd som innehållit engelska vikingatida mynt är också uppräknade, men av dessa är det endast mynt från 37 som är representerade i den föreliggande volymen. Det beror framför allt på att fynden skingrades och inte hamnade på muséer samt att en del fynd har försvunnit i samband med andra

världskriget. För de 37 fynden ges en mer ingående redovisning som säkert blir en viktig referens katalog för framtiden.

Den nu publicerade volymen omfattar samlingarna i inte mindre än 23 polska muséer och antalet ex. uppgår sammanlagt till 459. Av dessa utgörs huvuddelen av 322 anglosaxiska och anglonormandiska mynt (ca 730-1087). Återstoden fördelas på fem vikingatida irländska, 64 skandinaviska efterpräglingar samt slutligen 68 medeltida engelska, irländska, anglofranska samt imitativa präglingar. Myntningen i England var mycket välorganiserad och hybrider mellan två olika typer skulle därför i praktiken inte förekomma. Ett undantag utgörs av Æthelred II:s Intermediate Small Cross/Crux hybrid som är känd i ca 125 ex. och som ingår med ett ex. i den polska syllogen (nr 67). Unika är däremot två hybrider (nr 309 och 310) där åtsidans typ är Harthacnut Arm-and-Sceptre och fränsidornas typ är Jewel Cross resp. Harold I:s Fleur-de-Lis. Efterpräglingarna är intressanta men det är svårt att bedöma om de utgör ett representativt urval. Ett antal av dem har säkerligen tillkommit på slaviskt område (t ex nr 328-338). En förefaller vara irländsk (nr 381) medan en annan skulle kunna vara engelsk (nr 368).

I SCBI-serien har nu sammanlagt ett tjugotal volymer utkommit som tar upp vikingatida mynt. Det kan därför vara av intresse att göra en sammanställning av det hittills publicerade materialet beträffande den anglosaxiska perioden efter Edgars reform dvs ca 973-1066. Det är ju denna period som utan jämförelse är bäst representerad i de svenska fynden och som jämförelse anges antalet ex i B. E. Hildebrands (Hd) Anglosachsiska mynt (1881) som då motsvarande hälften av de i Sverige ditills funna mynten (22 000 inkl. imitationer). Det totala antalet uppgår idag till ca 41 000.

	Edgar	EdM	ÆII	Cnut	HarI	HCn	EdB	HarII	Totalt
1 Cambridge	3	4	121	46	14	4	154	14	360
2 Glasgow	12	34	123	70	17	5	200	53	514
4 etc. Köpenhamn	13	5	1 459	4 229	601	117	531	8	6 963
5 Chester	1	1	69	89	12	2	111	2	287
6 Edinburgh	—	1	19	15	—	—	9	—	44
9 Oxford	7	6	202	103	19	7	326	34	704
11 Reading	1	1	48	19	3	1	53	4	130
16 Norweb	1	1	14	9	2	4	15	2	48
17 Midlands	1	1	111	57	9	1	147	5	332
19 Bristol & Gloucester	2	1	25	30	10	5	51	5	129
20 Mack	3	1	252	41	9	5	214	7	532
21 Yorkshire	3	3	112	92	7	6	501	6	730
24 West Country	3	1	160	67	12	4	98	5	350
25 Finland	—	1	598	296	13	—	17	—	925
26 East Anglia	—	—	95	28	16	1	76	4	220
27 Lincoln	11	47	431	341	61	15	314	11	1 231
29 Merseyside	3	4	82	73	21	3	147	9	342
30 USA	2	4	86	50	16	2	105	10	275
36 Berlin	5	3	397	192	32	6	64	1	700
37 Polen	2	—	164	122	13	6	5	—	312
Totalt	73	119	4 568	5 969	887	194	3 138	180	15 128
Hildebrand 1881	56	27	4 293	3 590	1 041	401	800	5	10 213

EdM = Edward Martyren, ÆII = Æthelred II, HarI = Harold I, HCn = Harthacnut, EdB = Edward Bekännaren, HarII = Harold II.

Syllogeserien samt Hd representerar idag två av de främsta referensverken inom den senanglosaxiska numismatiken. Av siffrorna framgår att SCBI sedan några år tillbaka antalsmässigt har passerat Hd och SCBI har dessutom den fördelen att mynten är illustrerade. I motsats till Hd, där både åtsidans och fransidans inskrift återges för varje mynt, återges däremot inskrifterna endast beträffande myntortens och myntmästarens stavning. Det index som hittills har publicerats täcker bara den 20 första volymerna. Eftersom alla mynten i Hd är olika kommer det att förbli standardverket även under överskådlig tid.

Samlingen i Köpenhamn representerar nästan hälften av de hittills publicerade mynten och över hälften om man undantar Edward Bekännaren.

Av tabellen framgår också att Edward Bekännaren är betydligt bättre representerad i engelska samlingen vilket beror på att fynden där främst omfattar dessas mynt. För dessa mynt är British Museums katalog från 1889 med 1600 ex. standardverket idag. British Museums samling samt den anglosaxiska samlingen i Stockholm representerar för närvarande också de kvarstående stora luckorna i Syllogeserien. Två volymer som täcker mynten i Stockholm från Harold I och Harthacnut resp. Edward Bekännaren är också under utarbetande. Däremot finns idag inga planer på att publicera British Museums samling av senanglosaxiska mynt vilket är beklagligt eftersom samlingen som framgått ovan inte publicerats sedan 1889.

Kenneth Jonsson

Australien

har kommit med ett nytt guldmynt om \$200 dollar. Åtsidan visar drottning Elisabeth II, fransidan en ödda. Utgivare: Royal Australian Mint. Diam. 24 mm, vikt 10 gram.

Kanada

Vid en ceremoni i Kungl Kanadensiska Myntverkets avdelning i Winnipeg avtäcktes en ny modell till drottning Elisabeth II:s porträtt, utfört av den kända ungerskfödda medaljkonstnären Dora de Pedery-Hunt (fö välkänd från de senaste decenniernas FIDEM-kongresser och utställningar). Porträttet kommer att användas på alla kanadensiska mynt från 1990. Vid ceremonin – som ägde rum den 26 juni – slogs "i förväg" flera \$1-mynt med året 1990. Två togs undan för att sändas till drottningen och de övriga lades i kassaskåp i väntan på årsskiftet.

Fram till nu har Kanada använt Mary Gillicks porträtt av drottningen 1953–64 och Arnold Machins 1965–89.

Gibraltar

I Gibraltar introducerades nya mynt i december 1988 i valörerna 1 och 2 pence (brons), 5, 100, 20 och 50 pence (kopparnickel) och £1, 2 och 5 (virenium). På 5 pence-myntet visas Barbary-apan, den enda apa som förekommer i vilt tillstånd i Europa och lever i Gibraltar. The Moorish Castle syns på 10 pence-myntet.

**BLI MEDLEM I SNF —
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.**

**MYNT
NYTT**

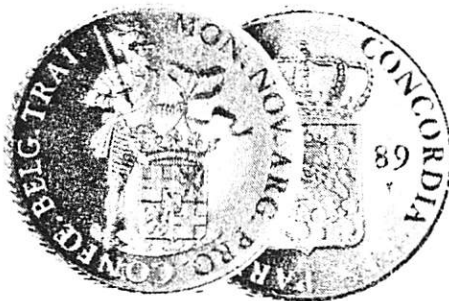

Västtyskland

Jubileumsmynt om 10 DM. Åtsidan föreställer en örn och fransidan visar de elva staternas vapen. Diam: 32,5 mm, vikt: 15,5 gram.

Nederländerna

Dukater i guld och silver. Båda mynten visar traditionellt på åtsidan en riddare, gulddukaten en med pil och silvermyntet en riddare hållande ett svärd bakom en sköld. Diam: guld 21 mm, silver 40 mm. Vikt: guld, 3,494 g, silver 28,25 g.

Dukater för en kunglig tand

Efter flera års äktenskap fick Gustav III och hans gemål Sofia Magdalena äntligen ett barn 1778. Att det i den stora allmänhetens ögon var på tiden förstår man – de hade nämligen ingått äktenskap 1766. Barnet, Gustav Adolf, omfattade kungen med ett stort intresse. Allt kring den lilla pojken roade fadern. Den första tanden hälsades som det största evenemang. Då den lille prinsen, ännu inte ett år gammal, var inne hos sin far under det denne klädde sig och åt frukost, "gav Hans Maj:t", enligt Ehrensvärd, "honom ett skedblad bouillon att dricka, kände då, att något hårt rörde vid skeden i prinsens mun, och fant då tecken till en tand som visade sig". Den glada, men naturliga upptäckten gav anledning till en massa dyrbara presenter från både kungen och drottningen till prinsens kvinnliga uppvaktning. livmedikus Dalberg och amman. Den sistnämnda fick tjugo gulddukater av kungen och tio av drottningen.

IW

Bild se omslaget!

En förfalskarhistoria från Dalarna

År 1878 dömdes Mats Jöns Anders Matsson från Bjursås för falskmyntning. Vid undersökning i Matssons bostad hade påträffats de vid de falska myntens prägling använda verktyg, bestående av björksvampar, vilka kluvitvis isär, varefter de sammanpressats om en silverkrona, som i de under torkningen hoppresade svamparna lämnat sådana intryck, att mynt i de på detta sätt erhållna förmarna kunde stöpas. Matsson, som vid hållet polisförhör erkant sig ha präglat och i Falun utpräglat 7 st falska enkronor, var av 6 st inlämnats till stadsfiskalen, vidhöll sin bekännelse, och dömdes för prägling och utpräglning av falska mynt. Straffet blev straffarbete under 4 1/2 år samt att under 5 år vara medborgerligt förtroende förlustigt.

IW

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223 -116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB har möte 12/12 Falun. Möteslokal Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården Kristinegatan 9 – II.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING håller möten med auktioner andra måndagen i månaden 18.45 i Traktören, Köpmansgatan 20. Studiecirklar i klubblokalen i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3 (hpl Lilla Bergsgatan) 18.30. 1:a månd. Polletter, 3:e torsd. Antik- och Medeltid, 4:e torsd. översikt kurs. Sedelsektionen Engelbrekts-gatan 71 sista tisd. 18.30. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Uppl.: 031 - 52 14 29 (Birgit Hahne-Eriksson, kontorstid 031 - 17 79 70 (Bo Nordell). Anbud 031 - 13 31 41 (Anders Falk). Pg 72 06 75 8.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli – aug. Upplysningar: 035 - 12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plats matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413 - 221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-Banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0485 - 104 29. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150 - 210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 15/12. Listor och upplysningar genom Ingvar Nilsson 044 - 713 28.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan. – april, sept. – dec. Lokal: G. A. skolans matsal, S-järnvägs-gatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060 - 55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har mynträffar med auktion 6/12, 10/1, 7/2, 7/3 (årsmöte) 4/4 och 2/5 kl 19.45 (visn fr 19.15) i "Utbildningshuset" Studentlitteratur, Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046 - 14 43 69 kvällar 046 - 12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärs-gården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155 - 134 29, 671 54, 128 41.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451 - 132 88.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj – augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011 - 12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, Upplysningar: tel 0383 - 158 35 kl 07.00 – 09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS. Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910 - 186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli – augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026 - 18 18 36.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj – augusti). Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30 – 21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013 - 12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni – augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19 – 21 under september – maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion den 10/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500 - 808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplysningar: tel 0226 - 562 78 eller 0225 - 131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Söderslättis Sparbanks samlings-sal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410 - 345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad. Upplysningar: tel 0755-135 08.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möte på Uppsala Universitets myntkabinett (utom 5/12). Tid: 19.00. 7/12 julfest och föredrag av L. O. Lagerqvist om Svenska tapperhetsmedaljer. 23/1 föredrag, 20/2 auktion, 13/3 årsmöte och föredrag, 10/4 föredrag. Upplysningar: 018-14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄREND NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion kl 18.20 i Röda Korsets lokal, Hovsgatan 11, Växjö 7/12. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari - maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3, 1990: 7/2, 7/3, 25/4, 12/9, 10/10, 21/11 kl 19.00. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

AUKTIONER

MÄSSOR

Hösten 1989

UTLÄNDSKA

Dec.	1	Zürich, SBC/Spink & Son
	1	München, Hirsch Nachf.
	4-5	Basel, Münzen und Medaillen AG.
	5-6	Hamburg, Emporium
	6-8	Essen, Schenk-Behrens
	9	Gradl & Hinterland, Nürnberg
	14-16	Mannheim, KPM

Våren 1990

SVENSKA

Mars	5	AB Stockholms Auktionsverk
April	21	AB Stockholms Auktionsverk
Datum ej fastställt		B. Ahlström Mynthandel AB, Stockholm

UTLÄNDSKA

Jan.	24-25	Basel, Schw. Bankverein
Febr.	3	Brüssel, Elsen
	14-16	München, Hirsch Nachf.
Mars	12-14	Maastricht, AG van der Dussen
	21-23	Osnabrück, Künker
	28-30	Köln, Schulten & Co
	29-30	München, Partin Bank
April	11-12	New York, Stack's
	25-27	Köln, Münz Zentrum
Maj	2-4	Frankfurt, Peus Nachf.
	9-10	Zürich, Spink & Son
	16-18	München, Hirsch, Nachf.
	29-30	Frankfurt, SBV

UTLÄNDSKA

Dec. 3 Würzburg, Sammlergemeinschaft Sieboldshöhe.

Prisrekord

Den eftersökta USA-dollar 1804 har ånyo slagit rekord. Den 7 juli i år höll Rare Coin Company of America auktion och bland sällsyntheterna återfanns detta mynt (det s k Dexter-exemplaret). Efter en minut var det sålt för \$900 000 + 10%. Köpare var Mr. Hugh Sconyers, som representerade det privatägda American Rare Coin Fund (sponsrad av Kidder Peabody, New York). Säljare var Leon Hendrickson.

Tidigare högsta pris för ett USA-mynt var 1787 års Brasher Dubloon (en privatprägling), som såldes 1979 för \$725 000. (Coin World 26.7.1989)

Uppenbara förfälskningar av dollarn 1804 är kända. En grov dylik uppvisades på Kung. Myntkabinettet för ett par år sedan. Den snabbt desillusionerade ägaren hade gjort inköpet i Hong Kong.

LLI

Numismatisk kurs blev succé i Växjö

I mitten av november anordnade Kungl Myntkabinettet en kurs i numismatik i Växjö. Den riktade sig framför allt till museianställda i de södra delarna av landet och fick mycket god respons. 25 personer deltog. Ett generöst anslag från Sven Svenssons Stiftelse hade möjliggjort det hela.

Att Växjö valts var kanske inte så märkvärdigt. Frånsett läget mitt i sydsverige beror det på att man har ett välordnat myntkabinett (Vexjö Gymnasii Myntkabinett), vilket därtill har en god utställning (i Smålands museum) som man kan replera på. Därtill finns ett gott bibliotek, som ständigt kompletteras av myntkabinettets välkända vårdare sedan många år, Gunnar Sundberg.

Kursen ägde alltså rum i Smålands museum, som generöst öppnats av chefen, landsantikvarie Lars Thor. Fem tjänstemän från Kungl Myntkabinettet föreläste. Ansvarig för uppläggningen var Harald Nilsson vid denna institution. De närvarande fick höra om myntfynd och lagstiftning (Elsa Lindberger), arkiv, sedlar, polletter m m (Ian Wiséhn), orientaliska mynt och myntfynd (Bengt E Hovén) och medaljer (Tamás Sárkány). En allmän inledning gjordes av Lars O. Lagerqvist, som också talade om myntkurser, mynträkning, priser och hur man klarar hembygdsforskarnas vetgirighet på dessa områden. Många erfarenheter utbyttes under den informella samvaron.

Avslutningsvis föreläste Harald Nilsson över ett dystert ämne - säkerheten vid museerna och hur man garderar sig mot den tilltagande tjuvaktigheten.

Rovgrävare i farten

Som säkert de flesta sett i tidningarna är utländska engelsktalande rovgrävare i farten på våra fornminnesplatser. Hittills har de gjort stora råder på Gotland och Öland men har basen på fastlandet. Inga områden går säkra! De använder det senaste i metallsökare - samt spade. Ring genast till polisen om Du ser något skumt!

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

AUKTION 41 OPERAKÄLLAREN STOCKHOLM APRIL 1990

Vi tar emot bättre

MYNT
SEDLAR
MEDALJER
ORDNAR

Sista inlämningsdag den 15 januari 1990

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28 - 30
Box 7662 · 103 94 STOCKHOLM
Tel: 08-14 02 20 · Fax 08-11 30 75

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 29 företag i 14 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB

Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Stockholm, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel

Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikören

Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel

Trotzgatan 16, Box 307
791 27 Falun, tel 023-142 50

Hirsch Mynt AB

Arsenalsgatan 6
111 47 Stockholm, tel 08-611 05 56

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 Karlskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel

Österlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 Lund
tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström

Box 21047, 200 21 Malmö
tel 040-93 19 53

Mynt & Medaljer HB

Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörsen i Sthlm AB

Norrmalmstorg 1, 4 tr, 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Myntet i Malmö

Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset

Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

HB Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20,
611 34 Nyköping, tel 0155-863 25

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Stockholm, tel 08-662 62 61

Norrälje Mynthandel AB

Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB

Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Presenter AB

Drottninggatan 19, Box 16245
103 45 Stockholm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB

Regeringsgatan 6, 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Skövde Samlarforum

Box 259
541 26 Skövde, tel 0500-123 75

Specie Mynthandel HB

Storgatan 19, 574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB

Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Stockholm, tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 Stockholm, tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB

Drottninggatan 48, 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB

Grövregatan 15, Box 7317
103 90 Stockholm, tel 08-661 23 80, 661 35 80

Håkan Westerlund Mynthandel AB

Vasagatan 42, Box 679
101 29 Stockholm, tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23